

SEURAKUNNAN ONNITTELUKÄYNNIT DIAKONIATYÖN HAASTEENA

Tuula Alho

Opinnäytetyö, syksy 2012

Diak Itä, Pieksämäki

Sosiaali- ja terveystieteiden koulutus-
ohjelma

Sairaanhoitaja (AMK) +
diakonian virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Alho, Tuula. Seurakunnan onnittelukäynnit diakoniatyön haasteena. Diak Itä, Pieksämäki, syksy 2012, 72s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma, Sairaanhoidaja (AMK) + diakonian virkakelpoisuus.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää seurakunnasta tehtävien onnittelukäyntien merkitystä ikääntyneille seurakuntalaisille sekä, miten onnittelukäyntejä voi kehittää diakonisen kotikäyntityön näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoitus oli myös saada selville käytäntöjä, miten onnittelukäynneillä toimittiin asiakkaan kotona.

Teoriassa kuvataan kirkon vanhustyötä erityisesti diakoniatyön näkökulmasta. Aineisto käsittelee yksinäisyyttä ja syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä sekä etsivän työn keinoja. Kirkon ja diakoniatyön kehittämishaasteita kuvataan kirkon strategioiden pohjalta.

Tutkimusote oli laadullinen. Tutkimusaineisto koostui kahdeksasta 80–97 vuotta täyttäneestä, joiden luokse seurakunnasta oli tehty onnittelukäynti. Tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua, joka toteutettiin yksilöhaastatteluna. Aineisto käsiteltiin induktiivisella sisällönanalyysimenetelmällä.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että seurakuntalaiset odottivat onnittelukäyntejä seurakunnasta. Odotetun onnittelukäynnin tekijän suhteen ei ollut toivomuksia. Onnittelukäynnin ajankohdan toivottiin sovittavaksi etukäteen asiakkaalle sopivaksi. Kotikäynti koettiin tärkeäksi muodoksi tehdä onnittelukäynti lähinnä ikääntyneiden vaikean liikkumisen vuoksi. Tutkimuksen tulos kertoo myös, että lähes kaikki haastateltavat kaipasivat enemmän sosiaalisia kontakteja.

Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että onnittelukäyntejä kotikäynnin muodossa on tärkeä jatkaa ikääntyneiden luokse. Se on ikääntyneelle tärkeää seurakuntayhteyden säilyttämisen kannalta. Tämän opinnäytetyön tuloksen perusteella kirkon ja diakoniatyön haasteena tulevaisuudessa on kouluttaa vapaaehtoisia seurakuntalaisia tekemään onnittelukäyntejä ikääntyneiden luokse. Ikääntyneiden sosiaalisten kontaktien suurempi tarve haastaa yhteistyön kehittämistä seurakunnan diakoniatyön, kotipalvelun ja eri toimijoiden välillä. Tämä tutkimustulos tukee kirkon näkemystä maallikkovastuusta kirkon voimavarana yhteiskunnan hyvinvoinnin ylläpitäjänä ikääntyvässä Suomessa.

Asiasanat: Onnittelukäynti, seurakunta, vanhustyö, diakoniatyö, yksinäisyys, kotikäynti, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Alho, Tuula. Diaconal Congratulation Visits as a Challenge for the Church Diaconia Work 72 p., 3 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Autumn 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree programme in Nursing, Option in Diaconal Nursing. Degree: Nurse (AMK) – Diaconess.

The purpose of this study was to research the value of the church diaconal congratulation visits for the elderly parishioners as well as how to develop the diaconal congratulation visit perspective. The aim of this study was also to clarify practises carried out at customer's home.

In the theoretical part I describe diaconal nursing of the elderly especially from the perspective of the diaconia work. The material deals with loneliness, factors affecting social exclusion and resources of detective work. Developmental challenges in the church diaconal work are described on the basis of church strategy.

The research was qualitative. The data consisted of eight 80 to 97 years of age, to whom church diaconal congratulation visit was made. The study used theme interview carried out as individual interview. The data was processed using inductive content analysis.

The results of this study show that parishioners looked forward to diaconal congratulation visits from the parish. They had no specific wish as who would visit them. The timing of the congratulation visit was hoped to be agreed in advance to suit for the customer. The home visit was experienced as an important form of making a congratulation visit due to mainly mobility problems of the elderly. In this study results also revealed that almost all of the interviewees wanted more social contacts.

Based on the results it can be concluded that it is significant to continue congratulation visits as home visits. It is important for the aged to maintain a link with the church. The results of the study show that the challenge for the church and future diaconia work is to train voluntary parishioners making congratulation visits to the elderly. A greater need for social contacts among the aged challenges to develop cooperation in the diaconia work of the parish, home service and between different service providers. This research supports the church's future report of the layman's responsibility as a resource for the church maintaining the welfare of the society in aging Finland.

Keywords: Diaconal Congratulation Visit, Parish, Diaconal Nursing of the Elderly, Diaconia Work, Loneliness, Home Visit, Qualitative Research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 DIAKONIATYÖ.....	8
2.1 Kirkon vanhustyö.....	9
2.2 Diakoninen vanhustyö	10
2.2.1 Vanhusten syrjäytyminen	10
2.2.2 Yksinäisyys.....	12
2.2.3 Etsivä työ	14
2.3 Kotikäyntityö	17
2.4 Ikääntyneen seurakuntalaisen kohtaaminen	20
2.5 Kirkko muutoksen keskellä	21
2.5.1 Verkostoituminen muiden vanhustyötä tekevien kanssa.....	23
2.5.2 Yhteisöllisyys	24
2.5.3 Vapaaehtoistyö	26
2.5.4 Yhteistyö.....	27
2.6 Terveiden edistäminen.....	29
2.7 Ehkäisevä kotikäyntityö.....	31
3. ONNITTELUKÄYNTITYÖN TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA.....	32
3.1 Onnittelukäynnin ydinolemus ja tarkoitus.....	32
3.2 Onnittelukäyntien perinteet	34
3.3 Onnittelukäyntityö Vaasan suomalaisessa seurakunnassa.....	34
3.4 Väestöennuste	36
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	38
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	39
5.1 Tutkimusmenetelmän valinta.....	39
5.2 Tutkimuksen kohde	40
5.3 Aineiston keruu.....	41
5.4 Tutkimusaineiston analyysi	43
6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	45
6.1 Haastateltujen odotuksia onnittelukäyntityöstä	45
6.2 Onnittelukäyntityön kehittäminen diakoniatyön näkökulmasta	46
6.3 Onnittelukäynneillä toimiminen	48
6.4 Tulosten tarkastelua	50

6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	54
7 POHDINTA	57
LÄHTEET	60
LIITTEET	
Liite 1: Teemahaastattelurunko	63
Liite 2: Tutkimustulosten taulukko	65
Liite 3: Onnittelukäytityön malli.....	71

1 JOHDANTO

Onnittelukäyntityöllä on pitkät perinteet diakoniatyössä ja seurakunnassa. Tutkittua tietoa siitä ei ole saatavilla. Yhtenäisiä ohjeita ei ole, ja käytännöt vaihtelevat riippuen paikallisseurakunnan tavasta hoitaa onnittelukäynnit. Käytännössä työ vie paljon aikaa, onniteltavia on paljon, eikä heitä aina tavoiteta. Diakoniatyö on osa kirkon perustehtävää, ja kirkkojärjestyksen mukaan diakonian tehtävänä on avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin. Kirkon vanhustyön strategiassa tulee ilmi käsitys, että vanhustyö kirkossa kuuluu diakoniatyön työmuotoihin. Seurakunnallinen vanhustyö ei kaikilta osin ole diakoniatyötä. Ehkäisevänä työnä nähdään strategiassa erityisesti onnittelukäynnit ja kotikäynnit. Seurakuntalaisen kotiin tehtävässä onnittelukäynnissä toteutuu samalla myös kotikäynti. Onnittelukäynnit ovat perinteinen väline etsivässä työssä. Kotikäynnin eräänä tärkeänä tavoitteena on seurakuntayhteyden ylläpitäminen. Seurakunnassa tavoitetaan ikääntyneitä luontevasti onnittelukäynneillä. Näissä kotikäynneissä on etsivän diakoniatyön ja ehkäisevän kotikäyntityön aineksia ja mahdollisuuksia.

Kirkko 2020 -tulevaisuusselonteossa todetaan, että kirkon on osaltaan oltava mukana hyvinvoinnin ylläpitämisessä yhteiskunnassa. Tämä merkitsee diakoniatyön kehittämistä ja uusien toimintamallien etsimistä. Diakonian tehtäväksi nykyajassa on nostettu yhteyksien luominen ja sellaisen yhteisön rakentaminen, joka vastaa seurakuntalaisten tarpeisiin ja ehkäisee syrjäytymistä. Diakoniatyössä on tarve kehittää vapaaehtoistyötä. Kotikäynti- ja lähimmäispalvelussa tarvitaan nykyistä enemmän vapaaehtoisia, koska yksinäisyys on lisääntynyt ja ihmisen rinnalla kulkijoista on puutetta. Kirkon diakoniatyö ja yhteiskuntatyö on painottanut vuodesta 2007 alkaen terveyden ja hyvinvoinnin kysymyksiä diakoniatyössä. Onnittelukäynneillä on merkittävä asema terveysongelmien havaitsemisessa.

Opinnäytetyön aihe on lähtenyt liikkeelle omasta ihmettelystä miten onnittelukäyntejä tehdään ja miten onniteltavan kotona toimitaan. Ajatuksia on herättänyt myös se, miten asiakkaat ovat ottaneet vastaan seurakunnan työntekijän, joka tekee onnittelukäynnin. Usein on käynyt niin, että onniteltava ei ole ollut kotona, sisälle ei ole päässyt tai ovea ei ole tultu avaamaan ollenkaan

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on tutkia Vaasan suomalaisen seurakunnan tekemää onnittelukäyntityötä asiakkaan näkökulmasta käsin. Tarkoitus on tuoda esiin onnittelukäyntien mielekkyys ja tarpeellisuus. Haastattelulla pyritään saamaan selville ihmisen oma kokemus vierailukäynnistä. Tällä tutkimuksella on tarkoitus myös kartoittaa, miten onnittelukäyntityötä voi kehittää diakoniatyön näkökulmasta. Yhtenä tavoitteena on tuottaa ohjeistus tai malli toimintatavasta onniteltavan luona.

2 DIAKONIATYÖ

Nykyisessä vuoden 1993 kirkkolaissa diakonia katsotaan osaksi kirkon perustehtävän toteuttamista. ”Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistuksesta ja palvelutehtävistä” (Kirkkolaki 4:1). Kirkkojärjestys määrittelee diakonian tehtävän ja sisällön tarkemmin. ”Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta” (Kirkkojärjestys 4:3). Toiminnasta määrätään lisäksi kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä johtosäännössä (Helosvuori & Koskenvesa & Niemelä & Veikkola 2002, 114).

Myllylän väitöskirjassa *Diakonisen hoitotyön mallin rakentaminen* (2004) todetaan, että diakoniatyö suuntautuu eri kulttuureissa yhteiskunnan eri alueille. Sen tavoitteena on auttaa ihmistä elämään tasapainossa suhteessa itsensä, toisten ihmisten ja muun ympäristön kanssa, sekä auttaa ihmistä eheytyämään hengellisesti. Diakoniatyön tavoitteet ja toimintatavat määrittyvät yhteiskunnassa muuttuvien aikojen mukaan. Diakonia on kristillisen kirkon eri tavoin toteutuvaa vastuun kantamista lähimmäisistä. Kirkon työntekijät tekevät diakoniatyötä, ja seurakuntalaiset ja vapaaehtoiset tekevät vapaaehtoistyötä tai diakoniatoimintaa. Diakonian viranhaltijan toimintana diakonia kuvataan ruumiillisessa ja sielullisessa hädässä olevien ihmisten auttamisena, kristillisenä kasvatuksena ja Kristuksen palvelemisena lähimmäisissä. (Myllylä 2004, 33–34.)

Kirkon vanhustyön strategiassa todetaan edelleen vahvaksi käsitys, että vanhustyö kirkossa kuuluu diakoniatyön työmuotoihin. Vanhustyötä seurakunnassa tekevät diakoniatyöntekijöiden ohella muutkin työntekijät, sillä seurakunnallinen vanhustyö ei kaikilta osilta ole diakoniatyötä. Ehkäisevänä työnä nähdään strategiassakin erityisesti onnitte-lukäynnit ja kotikäynnit. Vanhusdiakonialle jää tulevaisuudessa entistä tärkeämpi rooli, jotta se kohdentuu erityisesti diakoniatyön tarpeessa olevaan vanhusväestöön. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 12–18.)

2.1 Kirkon vanhustyö

Kirkon vanhustyön viitekehys perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen. Yksi keskeinen piirre kristillisyydessä on kokemus olla turvallisesti riippuvainen jostakin suuremmasta absoluuttisesta voimasta, Jumalasta. Yhteys Jumalaan toteutuu sanan ja sakramenttien kautta. Kirkon vanhustyön strategian mukaan kirkon avaintehtävät ovat uskon sekä hengellisen ja henkisen elämän vahvistaminen, vanhusten ihmisarvon jakamaton puolustaminen ja oikeudenmukaisen kohtelun edistäminen. Seurakuntatyössä edistetään vanhusten yhteisöllisyyden ja turvallisuuden kokemista. Kirkon vanhustyön tulee auttaa ja tukea vanhuksia, jotka jäävät lähimmäisavun ja yhteiskunnan tukien ulkopuolelle. Diakoninen vanhustyö on työtä, jossa etusijalla ovat heikoimmassa asemassa olevat ihmiset. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 16,18.)

Kirkon vanhustyön strategiassa määritellään kirkon diakoniatyölle neljä toiminnallista ulottuvuutta, jotka ovat karitatiivinen, sosiaalinen, liturginen sekä kateettinen (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 12). Näistä diakoniatyön kannalta tärkein on karitatiivinen auttaminen. Se on lähimmäisen rakkauteen perustuvaa yksilöllistä ja välitöntä auttamista. Lähimmäisen rakkauteen perustuvaan auttamiseen kuuluu myös sosiaalisessa hätässä olevien auttaminen ja aineellinen avustaminen. Hädässä ja vaikeuksissa olevien auttaminen johtaa kiinnittämään huomion myös hädän syihin. Tämä on ohjannut diakoniaa painottamaan sosiaalista funktiotaan vaikuttamaan hädän syiden poistamiseksi yhteiskunnassa. Karitatiiviseen auttamiseen liittyy myös sielunhoidollinen ulottuvuus. Vaikeuksissa olevia ihmisiä on pyritty ohjaamaan hengellisten voimien lähteille. (Helosvuori ym. 2002, 115–117.) Hengellisessä sielunhoitokäsityksessä keskeisiä teemoja ovat Jumala ja asiakkaan hengellinen elämä. Intentionaalisen sielunhoitokäsityksen mukaan tärkeää on ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen ja ajan antaminen asiakkaalle. Pääpaino on ihmisen avoimessa ja luottamuksellisessa kohtaamisessa. Tavoitteena on, että sielunhoito antaa asiakkaalle kokemuksen, että häntä kuullaan ja ymmärretään. Ihminen otetaan avoimesti vastaan juuri siinä elämäntilanteessa, jossa hän on. (Kiiski 2009, 142–143.) Diakoniaan kuuluu myös liturginen eli jumalanpalvelukseen liittyvä ulottuvuus. Kateettinen eli diakoninen opetustehtävä toteutuu useimmiten diakoniakasvatuksena aikuisten sekä erityisryhmien parissa piireissä, kerhoissa, retkillä ja leireillä. (Helosvuori ym. 2002, 117.)

2.2 Diakoninen vanhustyö

Diakoninen vanhustyö etsii niitä vanhuksia, joita muu apu ei tavoita. Kotikäyntityö on tulevaisuudessa tärkeä työmuoto, jolla voidaan tavoittaa palvelujen ulkopuolelle jäävät vanhukset. Diakoniatyöntekijöillä pitäisi olla tulevaisuudessa mahdollisuus keskittyä erityisesti diakonisen avun tarpeessa olevien vanhusten auttamiseen. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 18.)

Kirkon sosiaalifoorumin kannanotossa on nostettu keskeiseksi huomion kohteeksi marginaalissa elävät vanhukset eli he, joilla on päihde- tai mielenterveysongelmia, jotka tulevat eri kulttuuritaustoista tai kärsivät yksinäisyydestä (Viljanen 2007, 3). Kristilliselle ihmiskäsitykselle on keskeistä, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Ihmisen arvo on ehdoton ja kaikille sama, eikä se saa olla riippuvainen ihmisen hyödyllisyydestä. Heikommassa asemassa olevien tulee olla yhteiskunnan erityisessä suojeluksessa. Ehdoton ihmisarvo kuuluu myös heille, joiden elämäntarina on rikkinäinen ja rosainen. Marginaalissa syntynyttä elämäkokemusta tulee kunnioittaa. Arvostuksen tulee näkyä myös käytännön toimissa. (Viljanen 2007, 7–8.)

Diakonisen vanhustyön tehtävänä on ihmisarvon puolustaminen, oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä henkisen ja hengellisen elämän vahvistaminen. Diakonisessa vanhustyössä voidaan tukea vanhuksia, joita on kohdannut sairastuminen, leskeksi jääminen tai esimerkiksi muutto uuteen asuinympäristöön. Apua voidaan tarvita myös taloudellisissa vaikeuksissa. Ammatillista tukea ja apua voivat ikääntyneen elämässä vaatia myös ihmissuhdevaikeudet, masennus, mielenterveys- ja päihdeongelmat. Eri tavoin vammautuneet vanhukset voivat olla syrjäytymisvaarassa. Yleisen seurakuntatyön piiriin kuuluu sellainen vanhustyö, jossa ei tarvita diakonian ammatillista osaamista. (Diakoninen kotikäyntityö 2010, 5–6.)

2.2.1 Vanhusten syrjäytyminen

Yksinäisyys ja masennus ovat vanhusten hyvinvointia heikentäviä asioita. Päihdeongelmien ja masennuksen taustalta voi löytyä syvä yksinäisyyden kokemus. Ikääntyneiden mielenterveyden ongelmia ei ole tilastoitu, eikä niiden määrästä ole tietoa. Päihdeongelmien oletetaan lisääntyvän nykyisestään. Päihdekuntoutus on yleensä suunnattu

työikäiselle väestölle, joten eläkeläisten ei ole helppo päästä avun piiriin. Päihde- ja mielenterveysongelmaiset sekä muulla tavoin vaikeiksi koetut vanhukset jäävät yhteisöjen ulkopuolelle. Vapaaehtoistyön kautta ei ole helppo kohdata tätä ihmisryhmää. Apua on helpompi antaa kiltille kuin humalassa olevalle vanhukselle. (Viljanen 2007, 11.)

Joskus myös kirkon diakoniatyö saattaa unohtaa perustehtävänsä ja hoitaa ensisijaisesti hyväosaisia ja hyvätapaisia vanhuksia. Silloin kun ihminen tarvitsee apua, hänen tulisi sitä saada. Marginaalissa olevien vanhusten tulisi olla kirkon diakoniatyön erityisen huomion kohteena. Kirkon sosiaalifoorumin kannanoton mukaan diakonista etsivää vanhustyötä tulee kehittää huono-osaisten ihmisten auttamiseksi. Diakoniatyön tulee myös toimia verkostomaisesti yhdessä julkisen auttamisjärjestelmän ja muiden toimijoiden kanssa. (Viljanen 2007, 11–12.)

Suomalaisessa hyvinvointivaltionmallissa sosiaalipalvelut kuuluvat kaikille. Iäkkäiden hoitovastuu on kunnilla. Ikäihmisten palvelujen laatusuositus painottaa ehkäisevän toiminnan ja kotona asumisen tukemisen ensisijaisuutta ikääntyneiden palveluissa. Painotus on johtanut siihen, että omassa kodissaan asuu hyvinkin huonokuntoisia ja ikääntyneitä ihmisiä. Yhteiskunnallisen tilanteen muuttuessa vanhuus on moninaistunut ja eriarvoistunut. Vanhusten syrjäytyminen on koko yhteiskunnassa kasvamassa oleva uusi ilmiö. Aikaisempien sukupolvien vanhukset ovat kokeneet sodan ja monet ovat olleet köyhistä oloista kotoisin. Valtaosalla suomalaisista on ollut lähes samanlaiset elinolot, eikä ole ollut tarvetta puhua syrjäytymisestä (Engeström & Niemelä & Nummijoki & Nyman 2009, 25–26.)

Syrjäytymisen ehkäisemiseksi on toteutettu Lupaava-hanke Helsingin kotihoidossa. Syrjäytymisen ilmenemismuotoina ovat perinteisesti olleet syrjäytyminen köyhyytenä ja syrjäytyminen yksinäisyytenä. Syrjäytyminen yksinäisyytenä on kuvastanut sosiaalista yksin jäämistä ja sen kokemuksena tuomaa subjektiivista syrjäytymisen tunnetta. Näiden rinnalle on hankkeessa erotettu kaksi uutta syrjäytymisen muotoa. Ne ovat syrjäytyminen toiminta- ja liikkumiskyvyn menettämisenä sekä syrjäytyminen muistisairauteena. Sosiaaliset suhteet voivat heikentyä monista syistä, kuten eläkkeelle siirtymisen, leskeksi jäämisen tai huonon terveyden seurauksena. Nämä voivat heikentää mahdollisuuksia osallistua erilaisiin aktiviteetteihin. Elinkaaren aikana omaksuttu sosiaalisuus ja sosiaaliset verkostot periytyvät myös vanhuuteen. (Engeström 2009, 26–27.)

Lupaava-hankkeessa kartoitettiin vanhustyön toimijoiden käsityksiä helsinkiläisten syrjäytymisestä, mikä laajensi käsityksiä ikääntyneiden syrjäytymisestä. Vanhustyön toimijoiden käsityksen mukaan syrjäytymistä tapahtuu mielenterveysongelmien, sairauksien ja alkoholin liikakäytön seurauksena. Useimmiten syrjäytyminen yhdistettiin yksinäisyyteen. Suomalaisten hyvinvointia kartoittaneeseen Vaaraman ja Ollilan tutkimuksessa vuodelta 2008 yli 60-vuotiaista kolme neljästä koki harvoin yksinäisyyttä. Naiset tunsivat itsensä yksinäisiksi useammin kuin miehet. Alle 80-vuotiaiden kokema yksinäisyys oli kokonaisuudessaan vähentynyt vuodesta 1994 lähtien. Sen sijaan 80 vuotta täyttäneistä kotona asuvista peräti 14 prosenttia koki usein itsensä yksinäiseksi. Yksinäisyyden jälkeen toiseksi yleisin syrjäytymisen piirre oli toiminta- ja liikuntakyvyn heikkeneminen. Muistisairaudet olivat kolmanneksi yleisin syrjäytymiseen yhdistetty tekijä Helsingissä. (Engeström ym. 2009, 43–46.)

Lupaava-hankkeessa olleiden helsinkiläisten vastauksissa alkoholi oli yhdistetty mielen-terveysongelmiin. Tutkimuksen tulokset myötäilivät aiempia tutkimustuloksia siten, että sosiaalisten suhteiden heikentymisellä ja yksinäisyyden kokemisella näytti olevan vaikutusta ikääntyneiden syrjäytymiseen. Tutkimustulokset vahvistivat käsitystä ikääntyneiden lisääntyvästä alkoholin käytöstä. Aineistosta kävi ilmi, että helsinkiläisten ikääntyneiden alkoholi- ja mielenterveysongelmien hoitoon ja ennaltaehkäisyyn tulee jatkossa kiinnittää vakavasti huomiota. (Engeström ym. 2009, 43–46.)

2.2.2 Yksinäisyys

Yksinäisyyttä Suomessa tutkinut Routasalo (2005) toteaa, että ikääntyneiden yksinäisyys on tavallista. Yli 75-vuotiaista suomalaisista kotona tai palvelutaloissa asuvista ikääntyneistä 40 prosenttia kärsii yksinäisyydestä. Yksinäisyyttä voidaan kokea, vaikka ympärillä olisi paljon ihmisiä. Routasalo mainitsee, että yksinäisyys voi peittyä masentuneisuusoireiden taakse. Yksinäisyys, masentuneisuus ja sosiaalinen eristäytyneisyys liittyvät usein yhteen. Ne taas johtavat toimintakyvyn heikkenemiseen, avun tarpeen lisääntymiseen, laitoshoitoon ja ennenaikaiseen kuolemaan.

Tutkimuksissa yksinäisyyden käsitteellä tarkoitetaan ihmisen sisäistä kokemusta. Yksinäisyyden tunne ja kokemus syntyvät ihmisen odottaessa ympäristöltään ja kanssaihmisiltään jotain muuta tai enemmän kuin, mitä kokevat saavansa. Ihminen voi kokea itsen-

sä yksinäiseksi, vaikka muita ihmisiä olisikin ympärillä. Yksinäisyys käsitteenä voi merkitä sekä myönteistä että kielteistä yksinäisyyttä. Yksinäisyyden voi kokea myönteisenä, kun se on toivottua tai vapaaehtoista. Myönteinen yksinäisyys mahdollistaa oman eletyn elämän tarkastelua rauhassa, asioiden arvottamista elämäkokemuksen tuomalla viisaudella ja mielenrauhan saavuttamista. Kielteisessä yksinäisyydessä ihminen kokee ei-toivotun, pakonomaisen tilan, mikä voi tuottaa kärsimystä. Kielteiseen yksinäisyyteen liittyy yksin jäämisen tunne, olonsa tunteminen ulkopuoliseksi. Kielteisestä yksinäisyyden tunteesta irti pääseminen ei aina onnistu ilman ulkopuolista apua. (Routasalo 2005, 19–21.)

Yksinäisyys, sosiaalinen eristäytyneisyys ja yksin asuminen ovat erillisiä asioita, mutta voivat olla yhteydessä toisiinsa. Yksinäisyyden kokemuksen voi kertoa vain henkilö itse, ja yksinäisyys on aina suhteessa yksilön omiin kokemuksiin. Masentuneisuus on yleistä itsensä yksinäiseksi kokevilla. Yksinäisyyden kokemus, sosiaalinen eristäytyneisyys ja masennus saattavat esiintyä erikseen, yhdessä tai pareittain. Hoidollinen lähestymistapa näihin kolmeen ulottuvuuteen on erilainen. Yksinäisyyttä on teoretisoitu neljän lähestymistavan avulla. Eksistentiaalinen teoria lähtee kristillisestä näkemyksestä ja korostaa ihmisen olevan viime kädessä aina yksin. Sen mukaan rakkauteen ja toisesta välittämiseen pohjautuvalla hoitamisella voidaan vaikuttaa yksinäisyyden kokemukseen. Psykodynaaminen teoria näkee yksinäisyyden kokemuksen pohjautuvan ihmisen varhaisiin kiintymyssuhteisiin. Kognitiivisen teorian mukaan yksinäisyyden kokemukseen voidaan vaikuttaa sosiaalisia taitoja kehittämällä. Vuorovaikutusteoria erottaa emotionaalisen yksinäisyyden kokemuksen, eli kiintymyksen kohteen puutteen, ja sosiaalisen yksinäisyyden kokemuksen, eli sosiaalisen verkoston puutteen. (Routasalo 2005, 19–21.)

Ikääntyneen henkilön kokema tai kärsimä yksinäisyys nähdään terveyden ja toimintakyvyn riskitekijänä. Yksinäisyydestä kertominenkaan ei aina ole helppoa. Siihen liittyy helposti häpeän tunne siitä, että on hylätty ja jätetty yksin. Ikääntyneen pitäisi olla itse valmis luomaan uusia ihmissuhteita tai elvyttämään vanhoja, jotta yksinäisyyden kokemusta voitaisiin lievittää. Hyvä ihmissuhde perustuu tasa-arvoon. Ikääntyessä on kuitenkin olemassa riski, että toisen osapuolen toimintakyvyn heiketessä ihmissuhde muuttuu avun antajan ja avun saajan suhteeksi. (Routasalo 2005, 27.)

Tutkimuksissa yksinäisyyden kokemuksen on todettu liittyvän ikääntymiseen. Routasalon (2005,31) mukaan yksinäisyyden kokemus on yleisempää yli 75-vuotiailla kuin nuoremmilla. Ikä sinänsä ei lisää yksinäisyyttä, mutta sitä voi lisätä iän mukanaan tuoma toimintakyvyn lasku ja vähenevä sosiaalinen vuorovaikutus. Routasalon mukaan olennaista on tietää, mitä henkilö odottaa ihmissuhteiltaan. Yksikin tyydyttävä ihmissuhde voi lievittää yksinäisyyden kokemusta. Kun ammattihenkilö osaa tunnistaa, milloin henkilö on riskissä eristäytyä ja jättäytyä ulkopuoliseksi, hän voi tarttua asiaan ajoissa ja kenties ehkäistä alkavan haavoittavan yksinäisyyden kokemuksen.

Kivelän (2006, 82–83) mukaan yksinäisyys voi edistää masennustilan syntyä. Altistaaviin tekijöihin kuuluvat omien sairauksien lisäksi muut elämänvaikeudet. Niitä voivat aiheuttaa aviopuolison vaikea sairaus, kuolema, perheenjäsenen alkoholi- tai huumeongelma sekä dementoituneen tai muuten sairaan omaishoitajana toimiminen. Pitkäkestoinen alkoholinkäyttö voi johtaa myös masennustilaan.

Uotilan väitöskirjassa (2011, 25–27) on selvitetty eri tutkimuksia yksinäisyyden kokemuksesta. Iän yhteyttä on pidetty merkittävänä yksinäisyyden kokemiseen. Uotila viittaa tutkimuksiin, joissa on todettu, että yksinäisyyden tunteet ovat sitä yleisempiä mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kysymys. Ikääntyessään ihminen kohtaa erilaisia menetyksiä ja elämää rajoittavia asioita, jotka voivat johtaa yksinäisyyden kokemiseen. Väitöskirjassa on viittaus tutkimuksiin, joissa todetaan leskien olevan kaikkein yksinäisin ihmisryhmä, kun naimisissa olevat puolestaan ovat vähiten yksinäisiä. Yksin asumisen on myös todettu altistavan yksinäisyyden kokemuksille. Leskeksi jääminen ja tiiviin parisuhteen päättyminen voi aiheuttaa totaalisen ihmissuhteiden aukon. Juuri puolison menettäminen on raportoitu yhdeksi merkittäväksi yksinäisyyden riskitekijäksi.

2.2.3 Etsivä työ

Yhteisvastuun Anna & Arvo -hankeen tutkimusraportista (Gothöni 2009) käy ilmi, että ikäihmiset kokivat tarvitsevänsä eniten keskusteluapua ja henkilöä, jolla olisi aikaa kuunnella. Seurakunnalta toivottiin sielunhoidollista apua ja tukea erityisesti läheisen kuoleman yhteydessä. Anna & Arvo -hankkeessa työntekijöiden osaamista vahvistettiin kehittämällä kotikäynti- ja vapaaehtoistyötä, Senioripysäkki-ryhmiä sekä huolen puheeksi ottamisen menetelmän käyttöä. Vanhusten sielunhoidossa tarttuminen huolta

aiheuttaviin asioihin kuuluu olennaisena osana auttamiseen. Asiakastyössä tulee hetkiä, jolloin herää huoli tai ihmetys tilanteesta. Huoli voidaan ottaa ensisijaisesti puheeksi vanhuksen itsensä kanssa. Hankkeessa mukana olleiden diakoniatyöntekijöiden mukaan tilanteita, joissa huoli herää tai sen tulisi herätä, ovat yksinäisyys, päihde- ja mielenterveysongelmat, väkivalta tai kaltoinkohtelu sekä vaikeudet kotona selviytymisessä. Huolta aiheuttavat myös puutteellaiset, joilla on toimeentulovaikeuksia, ravinnonpuutetta, aistien heikkenemisestä johtuvia osallisuuden puutteita tai seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä. Näiden lisäksi on tilanteita, jolloin vanhus tarvitsee apua, mutta ei ota sitä vastaan. Tällaisissa tilanteissa käytettävä puheeksi ottaminen sisältää lupauksen, että asialle voidaan tehdä jotain. Kuuntelu, arvostaminen ja yksilöllinen kohtelu ovat luovuttamattomia asioita vanhusten auttamisessa. (Gothóni 2009, 18–23.)

Yhteiskunnan velvollisuus on vanhusten hyvinvoinnin turvaaminen, ja ongelmien esiintyessä myös diakoniatyöntekijän tulee nostaa asioita esille. Kokonaisnäkemyks alueen vanhuspalveluista ja niiden joustavasta yhteensovittamisesta edellyttää yhteistyötä, yhteistä suunnittelua ja vanhuspalvelujen kehittämistä. Seurakuntien toiminta on olennainen osa kokonaisuutta, jossa huomioidaan myös henkinen ja hengellinen näkökulma. (Gothóni 2009, 23.)

Etsivän työn menetelmistä hyvinä pidetään haastattelua ja tutkimusta, joita käytettiin Anna & Arvo -hankkeessa. Vanhoja hyviä menetelmiä ei kuitenkaan kannata väheksyä ikäihmisen kohtaamisessa ja etsivän työn tekemisessä. Onnittelukäynnit ovat perinteinen väline etsivässä työssä. Kotikäynnille voi mennä vasta syntymäpäivän jälkeen, jos haluaa keskustella rauhassa vanhuksen kanssa. Varsinaisessa juhlassa suvun keskellä työntekijä voi kokea turhautumista. Onnittelukäynnit on monissa seurakunnissa korvattu yhteisillä juhlilla. Tällaisessa juhlassa hyvänä puolena on, että voi tavata muita ja kokea yhteisyyttä. Koteihin kutsumisen kynnys on kaupungeissa tullut myös korkeammaksi. Heikommassa kunnossa olevat eivät useinkaan pääse mukaan yhteisiin juhliin. Tällöin arjen kohtaaminen syntymäpäivien jälkeen voi olla merkityksellinen. (Gothóni 2009, 24.)

Etsivä työ on parhaimmillaan eri tahojen yhteistyötä. Kotihoito on luonteva etsivän työn tukija ja yhteistyökumppani. Paikkakunnan vanhuksien palveluoppaasta löytyy yleensä yhteystiedot, jotka auttavat keskinäistä tiedonvälitystä. Aktiivinen yhteistyö on avainsa-

na sekä etsivässä että auttavassa diakoniatyössä. Yhteistyön tulisi toimia niin, että tiedot avun tarpeesta ja toiveista välittyisivät puolin ja toisin kunnan ja seurakunnan välillä. Kotipalveluhenkilökunnalla tulisi olla herkkyyttä havainnoida ja kuulla hengellisiä ja henkisiä tarpeita, ja vastaavasti seurakunnan diakoniatyöntekijöillä tulisi olla valmius arvioida sosiaali- ja terveystalouden ammattiavun tarvetta ja informoida saatavissa olevista palveluista. (Gothóni 2009, 25.)

Seurakunnan perustehtävä on seurakuntayhteys, joka sisältää yhteyden Jumalaan, lähimmäisiin ja luomakuntaan sekä ihmisen kokonaisvaltaisen kohtaamisen ja hengellisten kysymysten kanssa työskentelemisen. Seurakunnalta odotetaan yhteydenottoa erityisesti elämän murros- ja kriisivaiheissa. (Gothóni 2009: 25). Kirkolta toivotaan yksilöä hoitavaa ja yhteisöä rakentavaa ja koossa pitävää toimintaa. Ihmiset alkavat iän lisäntyessä etsiä vastauksia elämän mielekkyyden kysymyksiin, ja tarve hengellisen ulottuvuuden kokemiseen lisääntyy. (Gothóni 2009, 110.)

Ihminen tulee todella ihmiseksi vasta ollessaan yhteydessä toisiin ihmisiin. Iäkkäät ihmiset kokevat helposti, ettei heitä huomata tai he eivät herätä mielenkiintoa. Heillä on tarve tulla kohdatuiksi ja huomatuiksi. Iäkkäiden viesti huomatuksi tulemisesta saattaa olla niin heikko, että edellyttää aktiivista halua nähdä ja tunnistaa heidän odotuksensa oikein. Gothóni kirjoittaa, että kristillisestä näkökulmasta ihmisen kohtaamisen periaatteet ovat seuraavat: 1) jokainen on Jumalan kuvaksi luotuna arvokas, 2) vaikeudet, sairastaminen ja kuolema ovat osa elämän rajallisuutta ja yhteistä haastetta, 3) yhdessä eläminen ja jakaminen näkyvät keskinäisenä huolenpitona, auttamisena, tukemisena ja yhteisöllisyytenä (Gothóni 2009, 92–93).

Vanhuudessa monet joutuvat kokemaan halveksuntaa ja häpeää sopeutuessaan ihmisen haurauteen. Häpeä on syvää omanarvontunteen kadottamista ja hyväksyvän vastavuoroisen suhteen puuttumista. Häpeän vastalääkkeenä toimii yhteyteen, osallisuuteen ja elämään kutsuminen. Sielunhoidollisessa kohtaamisessa toteutuu hyväksytyksi tuleminen, kosketetuksi tuleminen, yhteisöllisyyden, jakamisen ja pyhyiden kokemus. Seurakunnan toiminnan odotetaan olevan luonteeltaan yhteisöllistä ja sisältävän ihmisten keskinäistä huolenpitoa rohkaisemalla, lohduttamalla ja mahdollisuuksia etsimällä. (Gothóni 2009, 102–104.)

2.3 Kotikäyntityö

Kotikäyntityössä etsitään yhteyksiä niiden luokse, jotka eivät voi tulla seurakunnan tilaisuuksiin tai vastaanotolle (Gothóni 2009, 39). Kirkkopalvelujen julkaisemassa kotikäyntityön oppaassa mainitaan kotikäyntityön eräänä tärkeänä tavoitteena seurakuntayhteyden ylläpitäminen. Jos vanhus ei pysty osallistumaan seurakunnan tilaisuuksiin, kotikäynnillä ”kirkko” viedään vanhuksen luokse. (Diakoninen kotikäyntityö 2010, 7.) Kotikäyntityön vahvuus on sen mahdollisuudessa tarjota asiakkaalle hoitava vuorovaiikutustilanne turvallisessa kotiympäristössä (Gothóni 2009, 39).

Kirkon vanhustyön strategian pohjalta nousevat myös diakonisen kotikäyntityön tavoitteet, joiden kautta kotikäyntityötä voidaan perustella ja arvioida työyhteisössä. Tavoitteet myös auttavat määrittelemään seurakunnan roolin ja tehtävät moniammatillisessa vanhustyön verkostossa (Diakoninen kotikäyntityö 2010, 6.) Kirkon strategian vanhustyön kehittämistavoitteissa on toiminnallisten painopisteiden tarkistamisen kohdassa kiinnitetty huomiota siihen, että ehkäisevää työtä tehdään onnittelukäyntien ja kotikäyntityön muodossa. Työntekijöiden tekemät kotikäynnit ovat parhaimmillaan ennaltaehkäisevää työtä. (Kirkon vanhustyön strategia 2010, 18.)

Seurakunnassa tavoitetaan ikääntyneitä luontevasti onnittelukäynneillä, jolloin työntekijät voivat toimia tiedon välittäjinä. Onnittelukäyntien sisältötavoitteet riippuvat paljon vanhuksen toiveista ja paikallisseurakunnan tavasta hoitaa käyntejä. (Diakoninen kotikäyntityö 2010, 11.) Diakonian käsikirjassa on maininta onnittelukäynneistä vanhustyötä käsittelevässä kappaleessa. Siinä sanotaan: ”Monissa seurakunnissa tehdään onnittelukäyntejä tasavuosia täyttävien ikääntyvien seurakuntalaisten koteihin. Näissä kotikäynneissä on etsivän diakoniatyön ja ehkäisevän kotikäynnin aineksia ja mahdollisuuksia.” (Helosvuori ym. 2002, 199.)

Kotikäynti vaatii työntekijältä aina erityistä hienovaraisuutta. Koti merkitsee ihmiselle paikkaa, jossa voi olla oma itsensä. Työntekijän astuessa toisen kotiin, hän astuu samalla tämän henkilön maailmaan. Huonekalut, valokuvat, kirjat, kasvit ja kodin ilmapiiri kertovat asukkaasta ja hänen elämäntilanteestaan. Työntekijä voi havaita kotikäynnillä asiakkaan elämään liittyviä erilaisia asioita, joita voivat olla sairaus, erilaiset sosiaaliset

ongelmat tai hengelliset tarpeet. Esiin voivat nousta myös päihdeongelmat tai mielen-
terveyden kysymykset. (Aalto & Gothóni 2009, 84–85.)

Kirkkohallituksen kokoamat valtakunnalliset tilastot kertovat, että diakonian asiakas-
kontaktit ovat vähentyneet. Diakoniatyöntekijät tekivät vuonna 2007 vierailuja ja käyn-
tejä kodeissa, laitoksissa, kouluissa ja muualla yhteensä 171 000. Vuonna 2003 vierailu-
ja oli 199 000, joten vierailut vähenivät kertomuskauden aikana noin 16 prosenttia.
(Monikasvoinen kirkko 2008, 178.) Kirkon nelivuotiskertomuksen mukaan kotikäyn-
neissä korostuivat yksinäisyys, sairaus ja ihmissuhdeongelmat (Monikasvoinen kirkko
2008, 176–179).

Syntymäpäivien vieton painottuminen yhteiseksi juhlaeksi vähentää kotikäyntien tilastol-
lista määrää, mutta vastaa useimpien seurakuntalaisten muuttuneisiin tarpeisiin. Dia-
koniatyöntekijöiden kotikäyntityön määrän koettiin Anna & Arvo -hankkeessa vähenty-
neen erityisesti siksi, että muu työ vie ajan. Ryhmät, avopäivystykset ja yhteistyötapa-
amiset vievät entistä enemmän aikaa. Myös vanhusten muuttuneet asenteet vaikuttivat
tutkimuksessa kotikäyntien määrään. Yksityistymisen lisääntyessä spontaanit vierailut
ovat hävinneet. Lukot ja hälytysjärjestelmät ovat myös arkipäivää ja kertovat ihmisten
pelosta päästää vieraita kotiinsa. (Gothóni 2009, 33–35.)

Anna & Arvo -projektipaikkakunnilla kotikäyntityön osuus diakoniatyöntekijöiden
työstä oli keskimäärin neljännes. Kotikäynnit tehtiin pääsääntöisesti vanhusasiakkaiden
luokse. Työmuotona kotikäyntityötä pidettiin merkittävänä. Seurakuntalaisen kotona
tapahtuvan työn merkittävyyttä perusteltiin sillä, että koti on vanhukselle turvallinen
paikka, jossa voi rauhassa keskustella vaikeistakin asioista. Koti myös antaa työntekijäl-
le kuvan asiakkaan elämäntilanteesta ja tukee kokonaisvaltaista työskentelyä asiakkaan
hyväksi. Kotikäynti edellyttää asiakkaan omaa toivetta ja avioparin kohdalla molempien
hyväksyntää. Jos tieto kotikäynnin tarpeesta tulee toisen henkilön kautta, diakoniatyön-
tekijä varmistaa, että asiasta on keskusteltu vanhuksen itsensä kanssa. Ennen kotikäyn-
tiä sovitaan yleensä puhelimitse tapaamisajankohta ja samalla voidaan kartoittaa alusta-
vasti tilannetta. (Gothóni 2009, 28–29.)

Anna & Arvo -hankkeen tuloksissa yksinäisyys oli tärkein syy pyytää diakoniatyönteki-
jää kotikäynnille. Kotikäynneillä tavoitetaan yksinäisyydestä kärsivät ja erityistukea

tarvitsevat. (Gothóni, 30) Ammattitaitoinen työntekijä saa laajemman kuvan kokonaistilanteesta ja näkee, miten vanhus on jaksanut huolehtia kodistaan ja itsestään (Diakoninen kotikäyntityö (2010, 8) Kotikäynneillä etsitään ja autetaan ihmisiä, jotka eivät pääse liikkumaan kodin ulkopuolelle ja tarvitsevat tukea. Yksinäisyys heikentää ihmisen elämänlaatua ja lisää masentuneisuutta. Tunne yksinäisyydestä vähentää aktiivisuutta ja halua osallistua erilaisiin toimintoihin. Yksinäisyyden lisäksi sairaus on tärkeä huolenaihe kotikäynneillä. Hengellisten kysymysten käsittely on myös yleistä. Vanhuksen kanssa voidaan puhua kotikäyntiin liittyvistä odotuksista ja toiveista, ja työntekijän on osattava ammatitaidollaan poimia oleellinen niistä tiedonpalasista, joita keskustelussa tulee esille. (Diakoninen kotikäyntityö 2010, 9.) Vanhusten syntymäpäivät on huomioitu seurakunnissa monilla Anna & Arvo -hankkeeseen kuuluneilla paikkakunnilla. Yleensä seurakunta lähettää onnittelut ja kirjeen, jossa kerrotaan seurakunnan toiminnasta ja mahdollisuudesta kutsua työntekijä kotiin. Syntymäpäiväjuhlia järjestettiin seurakunnan tiloissa monissa seurakunnissa 70-, 75-, 80-, 85- ja 90-vuotiaille. Joissakin seurakunnissa onnittelukäyntejä tekivät papit, joissakin diakonissat, ja joidenkin seurakuntien tervehdyksen veivät luottamushenkilöt tai vapaaehtoiset. (Gothóni 2009, 30–31.)

Kotikäyntityön tavoitteista tärkeämpinä Anna & Arvo -hankkeen vastaajat pitivät ihmisen kokonaisvaltaista kohtaamista, kuuntelemista ja tuen tarpeen kartoittamista. Tuen tarvetta voi kartoittaa jo puhelimesta ennen kotikäyntiä, minkä perusteella kotikäyntityön tavoitteet voivat muotoutua jo ennen käyntiä. Tärkeinä pidettiin myös sielunhoitoa, toivon välittämistä ja ajan antamista kiireettömälle hiljentymiselle. Jatkosuunnitelman kannalta tärkeää on eri avunlähteistä kertominen ja avun saannin mahdollistaminen. Lisäksi seurakuntayhteyden ylläpitäminen ja yksinäisyyden levittäminen ovat tärkeitä kotikäyntityön tavoitteita. (Gothóni 2009, 31.)

Anna & Arvo -hankkeessa etsittiin keinoja kotikäyntityön tavoitteelliseen työskentelyyn. Työntekijät käyttivät joustavasti erilaisia menetelmiä. Tarpeen mukaan valittiin sielunhoidollisen keskustelun eri muotoja, kuten voimavaroja tukevaa keskustelua, ratkaisukeskeistä menetelmää, huolen puheeksi ottavaa keskustelua, verkostokarttaa, rukousta, Raamattua ja virsiä. Erityisen heikossa asemassa ja kotikäyntityön tarpeessa koettiin olevan muistisairauksista kärsivien, päihteitä käyttävien, mielenterveysongelmaisten, masentuneiden ja yksinäisten vanhusten. Kotikäyntityössä tarvitaan aikaa, kohtaamista

ja läsnäoloa. Tehoa ei voida laskea kotikäyntiin käytetyn ajan mukaan. Kotikäyntityön teho perustuu siihen, miten kotikäynnillä kohdataan yksi ihminen kokonaisvaltaisesti, asiakaslähtöisesti ja tarjoten mahdollisuus kokea arvokkuutta. (Gothóni 2009, 40.)

2.4 Ikääntyneen seurakuntalaisen kohtaaminen

Diakoniatyössä huomioidaan vanhuksen fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja hengelliset tarpeet sekä vanhuksen läheiset. *Meidän kirkko* -strategia määrittelee kirkon yhdeksi tavoitteeksi jokaisen jäsenen laadukkaan kohtaamisen vähintään viisi kertaa vuodessa. Diakoniatyössä kohdataan yksinäisiä ihmisiä. (Meidän kirkko, 2009.)

Vaasan seurakunnan strategiassa 2015 on viitattu kirkon strategiaan, jossa on tavoitteeksi asetettu tavoittaa seurakunnan jokainen jäsen viisi kertaa vuodessa. Tämä toteutuu luontevimmin seurakunnan perustoiminnassa, kuten jumalanpalveluselämässä, kirkollisissa toimituksissa, erilaisissa lasten ja nuorten kerho- ja leiritöiminnassa, diakoniatyössä ja muussa seurakunnan tekemässä työssä. Olennaista tässä on siirtyminen toiminnan määrän tavoittelusta laadun kehittämiseen. Tämä voi merkitä jonkun toiminnan vähentämistä tai lopettamista, jotta syntyy tilaa uudelle, mutta muutoksen on oltava seurakunnan perusmission mukainen. Toiminnan suunnittelussa on annettava tilaa ihmisten kohtaamiselle ja kuuntelemiselle. (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015, 10.)

Vanhuksen kotona tapahtuvan kotikäynnin tavoitteet määrittyvät vanhuksen tarpeesta käsin. Kotikäynnillä on tärkeää rakentaa luottamuksellinen suhde ja luoda kiireetön, kuunteleva sekä hyväksyvä ilmapiiri, jossa voi rauhassa keskustella. Tavoitteena on luoda ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen. (Diakoninen kotikäyntityö 2010, 8).

Diakonisen yksilötyön keskeisiä periaatteita ihmisen kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa ovat luottamus ja kiireettömyys. Tärkeää on asioiden todesta ottaminen sekä läsnä olominen kohtaamistilanteessa. Yksilötyön menetelmiä ja tukimuotoja ovat emotionaalinen, käytännöllinen ja hengellinen tukeminen. Emotionaalinen tukeminen sisältää kuuntelemista, keskustelua ja ratkaisujen löytämistä. Yksilötyössä painottuu ihmisten kuunteleminen. Yksilötyötä on usein kotona tapahtuva kohtaaminen ihmisen omassa ympäristössään. Asiakaslähtöisyys otetaan kotikäyntityössä huomioon siten, että edetään asiak-

kaan ehdoilla ja hänen tarpeistaan käsin. Se vaatii työntekijältä herkkyyttä havaita asiakkaan viestit. Tuen ja avun tarpeen huomioiminen vaatii työntekijältä taitoa asioiden syvälliseen tarkasteluun ja kykyyn nähdä moniulotteisesti. Yksilö on osa sosiaalista verkostoa ja hän kuuluu tiettyyn perheeseen ja sukuun tai hän on osa muuta läheisten ihmisten ryhmää. Perhe on usein omalla tavallaan mukana kohtaamisessa ja keskustelutilanteissa. (Rättyä 2009, 85–92.)

2.5 Kirkko muutoksen keskellä

Meidän kirkko -strategia määrittelee kirkon perustehtävän näin: ”Kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, tuoda elämään kestävä perusta ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta” (Meidän kirkko 2009, 9).

Kirkon toiminnan suunnittelussa seurakuntia ohjaa kirkkolain neljäs luku, jossa määritellään seurakunnan perustehtävät. Tehtävälisssä mainitaan jumalanpalveluselämän ja sakramenttien hoitaminen, muut kirkolliset toimitukset, kristillinen kasvatus, sielunhoito sekä diakonia- ja lähetystyö. (Strategiaopas seurakunnille 2009, 21–22.)

Kirkkohallituksen julkaisemassa *Kirkko 2020 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko* -julkaisussa edellytetään kirkolta uskollisuutta perustehtävälleen. Hyvä yhteiskunta huolehtii heikommista, on tasa-arvoinen eikä syrji ketään. Valtion ja kuntien tehtävä on kantaa vastuu ihmisten perusturvasta. Haasteet mentäessä kohti vuotta 2020 ovat suuret. Erityisesti peruspalvelujen järjestäminen, köyhyys, väestön ikääntymisestä aiheutuvat hoito- ja hoivapaineet sekä eriarvoistuminen ovat kipeitä tulevaisuuden kysymyksiä. Kirkon on osaltaan oltava mukana hyvinvoinnin ylläpitämisessä. Tämä merkitsee diakoniatyön kehittämistä ja uusien toimintamallien etsimistä. Jatkossakin kirkon tehtävä on antaa ihmisille henkistä, hengellistä, fyysistä, sosiaalista ja taloudellista apua. (Kirkkohallitus 2010, 11).

Yksinäisyys on yksi yhteiskuntamme ja kirkkomme suurista tulevaisuuden haasteista. Yksinäisyyden on arvioitu olevan kaikkia ikä- ja väestöryhmiä koskettava ongelma. Yhä enemmän on niitä, joiden on vaikea löytää yhteisöä tai tukiverkkoa ympärilleen. Suomi on maailman ensimmäisiä yhteiskuntia, joissa ystävät ovat sukua tärkeämpiä

yhteiskunnallisen avun lähteenä. Lähimmäisenrakkauden periaate ja kirkon yhteisöllinen olemus ovat aina korostaneet osallisuuden merkitystä. Kirkon täytyy löytää tie sinne, missä koetaan henkistä, sosiaalista tai taloudellista hätää. (Kirkkohallitus 2010, 12.) Tulevaisuuden kirkon jäsenistöstä yhä suurempi osa on eläkeläisiä. Kirkon on entistä tarkemmin pohdittava, miten se pystyy huomioimaan tasapainoisesti kaikkien väestöryhmien tarpeet. Miten kirkko kohdentaa resurssejaan eri ikäryhmille, kun poliittinen paine on kohti ikääntyvien palveluja, mutta tulevaisuus edellyttäisi lasten ja nuorten tukemista? Diakonisen vanhustyön tulee kohdentua heihin, jotka eivät muuten tule autetuiksi. (Kirkkohallitus 2010, 24.)

Lea Rättyä on tutkinut diakoniatyöntekijöiden käsityksiä heidän työnsä sisällöstä ja yhteiskunnallisen muutoksen työlle tuomista haasteista. Hän on kehittänyt tekemänsä tutkimuksen pohjalta alustavan mallin, joka kuvaa diakoniatyötä muutoksessa. Diakoniatyön kehittämisessä keskeistä oli yhteisvastuun lisääminen, työmuotojen ja työmenetelmien kehittäminen ja tuen saaminen kehittämistyölle. Tutkimuksen tuloksista nousi esiin, miten diakonisen yksilö-, perhe- ja yhteistyön avulla autettiin yksittäisiä ihmisiä, perheitä ja yhteisöjä. Diakonisessa työssä käytettiin kokonaisvaltaista toimintaa, ihmisten osallisuuteen tukemista, monipuolista ryhmätoimintaa, laaja-alaista yhteistyötä ja yhteisöllistä toimintaa. Näiden avulla edistettiin yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen terveyttä sekä vahvistettiin yhteisöllistä sosiaalista pääomaa. Diakonisessa yksilö-, perhe- ja yhteistyössä on vahvistettava alueellista ja paikallista yhteistyötä niin yksityisen ja julkisen sektorin kuin järjestöjenkin kanssa, jotta ihmisten auttaminen tapahtuisi yhteistyössä, ja kaikkien toimijoiden osaamista hyödynnettäisiin apua tarvitsevan ihmisen parhaaksi. (Rättyä 2009, 161–162.)

2.5.1 Verkostoituminen muiden vanhustyötä tekevien kanssa

Ihmisten välistä hyvää ja vastavuoroista kohtaamista edistävää tavoitteellista toimintaa kutsutaan verkostotyömenetelmäksi. Tällaista monitoimijaista yhteistyötä voidaan käyttää tilanteissa, joissa verkostosuhteista olisi hyötyä. Verkostotyömenetelmien on tarkoitus edistää vuoropuhelua sekä ammattilaisten kesken että asiakkaiden ja ammattilaisten välillä. Menetelmien peruseriaatteet ovat tulevaisuuteen suuntautuva, voimavaroihin keskittyvä ja ratkaisuja etsivä puhekäytäntö. Jokaisen osapuolen mielipiteitä kunnioitettava ja innovoiva toimintastruktuuri sekä yhdessä sovitut tavoitteet ja toimintatavat tekevät menetelmistä toimivia terveyden edistämisen toimintaympäristöihin ja tilanteisiin. (Honkanen 2010, 213.)

Asiakkaan ihmissuhdeverkostot ovat aina läsnä kohtaamisissa joko fyysisesti tai asiakkaan ja työntekijän keskusteluissa. Terveyden edistämisessä on huomioitava asiakkaan ihmissuhdeverkostot sopien. Ihminen on sosiaalinen olento eikä näin voi irrottautua suhdeverkostoistaan missään tilanteissa, joten ne tulisi ottaa huomioon terveyden edistämisessä. Niihin kätkeytyy paljon voimavaroja, joiden esiin tuomiseksi ja yhteensovittamiseksi tarvitaan toimintakäytäntöjä. Yksi verkostotyömenetelmistä on enakkodialogi. Enakkodialogilla tarkoitetaan erilaistenverkostojen yhteistyöpalavereita, joissa etsitään ratkaisuja dialogin avulla ja jotka suuntautuvat menneisyyden sijasta tulevaisuuteen. (Pietilä 2010, 226). Niitä voidaan käyttää edistämään moniäänistä suunnittelua terveyden edistämisen eri tasoilla asiakastyössä. Enakkodialogeista on hyötyä tilanteissa, joissa monta tahoa on saman asiakkaan kanssa tekemisissä ja on epäselvää, mitä kukin on tekemässä. Menetelmä soveltuu myös asiakkaan ja työntekijän väliseen dialogiin, jossa tavoitellaan muutosta ja selvitetään muutoksen tarvetta ja voimavaroja. Dialogisessa vuoropuhelumenetelmässä toteutuvat asiakaslähtöisyys ja tulevaisuutta ennakkoiva, huolia huojentava työtapa. Asiakkaan ja hänen verkostonsa kutsuminen yhteiseen vuoropuheluun ja kohtaamiseen on osoittautunut yhteistyössä kantavaksi voimavaraksi. Suomalaisessa hyvinvointipalvelujärjestelmässä dialoginen verkostotyömenetelmä on osoitus uudesta palvelukulttuurista. (Honkanen 2010, 226–227.)

2.5.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on kohtaamista, välittämistä ja jakamista. Yhteiset elämykset ja kokemukset sekä sosiaalinen kanssakäyminen torjuvat yksinäisyyttä ja lisäävät turvallisuudentunnetta. Yhteisö, jossa ihmiset kohtaavat toisensa, on syvimmiltään rakkauden kaksoiskäskyn toteuttamista. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 9.)

Kristillisessä kirkossa on koko sen olemassa olon ajan ollut vahvasti yhteisöllisyys toimintaa vahvistavana rakenteena. Kirkon olemus on näkynyt varhaiskirkon ajoista alkaen diakoniatyössä apua tarvitsevien huolehtimisena, vieraanvaraisuutena ja keskinäisenä avustusjärjestelmien kehittämisenä. Diakonian tehtäväksi nykyajassa on nostettu erityisesti yhteyksien luominen ja sellaisen yhteisön rakentaminen, joka vastaa seurakuntalaisten tarpeisiin ja ehkäisee syrjäytymistä. Kirkon ja diakoniatyön tulevaisuuden rooliin on liitetty odotuksia yhteisöllisyyden vahvistamisesta, joka luo verkostoja yhteisöllisen toiminnan rakenteiksi yhteiskunnassa ja mahdollistaa ihmisten kiinnittymisen seurakuntayhteisöön. Yhteisöllisyys on läsnä esimerkiksi ryhmätoiminnassa tapahtuvassa työntekijän ja seurakuntalaisen välisessä kohtaamisessa, joka on luonteeltaan yhteisöön kutsuvaa. (Thitz 2006, 93–111.)

Diakonian tutkimus -lehdessä olleessa artikkelissaan (2002) Thitz pohtii yhteisöllisyyttä. Hän kirjoittaa, että yhteisöllisyyden voi kuvata rakentuvan seuraavista elementeistä, jotka liittyvät toisiinsa ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään: 1) henkilökohtaisissa kokoontumisissa rakentuva läheisyys, 2) vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan sosiaalista elämää ylläpitävä luonne, 3) yhteisössä jaettu elämän merkityksellisyyden kokemus sekä 4) halu kantaa vastuuta, joka lisääntyy yhteisöllisyyden tunteen kasvamisen myötä ja laajenee myös seurakuntayhteisön ulkopuolelle. Diakonian yhteisössä ja toiminnassa olevan yhteisöllisyyden taustalla vaikuttaa hengellinen ulottuvuus. (Thitz 2006, 107.)

Diakonian yhteisöllisyyden kehittämishanke (Koinonia) 2007–2009 -hankkeen tavoitteena on ollut kehittää yhteisöllisyyttä seurakunnissa. Perinteinen kehittämistapa seurakunnissa on ollut toimia eri työmuotojen omista näkökulmista lähtien. Kirkon uusimmat strategiat ovat nostaneet esille kirkon jäsenten tarpeiden vahvemman huomioimisen. Tämä tarkoittaa toimintakulttuurin muuttamista seurakuntalaisten osallisuutta vahvistavaan suuntaan. Koinonia-hankkeen keskeisiksi teemoiksi nousivat työntekijäkeskeisyys-

destä luopumiseen pyrkiminen ja seurakuntalaisten osallisuuden vahvistaminen sekä työaloja yhdistävän toiminnan edistäminen. (Thitz 2009, 2.)

Yhteisöllisyys on ollut puheenaiheena keskusteluissa, joissa on mietitty yhteiskunnan rajallisia resursseja. Seurakuntien perinteisiin on kuulunut yhteisöllinen toiminta, jota myös odotetaan seurakunnilta. Koinonia-hanke tuotti seurakuntiin toimintamalleja, joiden myötä yhteistyö vahvistui. Seurakunnan eri työalojen välinen yhteistyö kehittyi ja yhteistoiminta paikallisten toimijoiden kanssa lisääntyi. Seurakuntalaisten osallisuuteen kiinnitettiin huomiota ja työparitoiminnan kautta saatiin kokemuksia, jotka osoittivat seurakuntalaisten aktiivisen roolin merkityksen seurakuntayhteisön toiminnassa. Työparitoiminnassa diakoniatyöntekijä ja vapaaehtoinen seurakuntalainen muodostivat työparin, jotka kokoontuivat kehittämisryhmiin ideoimaan, suunnittelemaan ja arvioimaan seurakunnissa toteutunutta kehittämistoimintaa. (Thitz 2009, 27.)

Yhteisöllisyys perustuu säännölliseen toimintaan ja yhteisiin kulttuurisiin perusteisiin. Yleensä yhteisöllisyys muodostuu konkreettisen toiminnan kautta, ja se herättää yhteenkuuluvuuden ja samankaltaisuuden tunteita. Yhteisö voi olla paikallinen rajattu tila, mutta myös yhteinen vahva kokemus. Yhteisöllisyys rakentuu parhaiten tilanteessa, jossa ihmiset kokevat, että heillä on yhteisesti hyväksytyt toimintatavat ja arvot. Yhteisö on sekä fyysinen tila että mielentila, ja siihen kuuluu tietoisuus omasta reviiristä ja rajoista. Vanhuksilla on myös oikeus omien rajojen määrittelyyn. Diakonian yksi tavoite on luoda seurakunta, jossa jokainen jäsen kokee olevansa arvostettu ja kuuluvansa seurakuntayhteisöön. Seurakuntien vanhustyön tulisi toteutua lähellä ikäihmisten kotia, ja siihen tulisi kutsua erityisesti heitä, jotka ovat yksin. (Gothóni, 44–46.)

Diakonityötä yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena tutkinut Rättyä on todennut, että diakoniatyöntekijät ovat hyödyntäneet yhteisöllisyyttä työssään yhteisöllisen toiminnan avulla. Yhteisöllinen toiminta on toteutunut yhdessä tekemisen, yhteyteen saattamisen ja keskinäisen auttamisen kautta. Yhdessä tekeminen on sisältänyt lähiötyötä, yhteistyötä ja vapaaehtoistyötä. Yhteisöllisyys edellyttää monipuolista ja laaja-alaista yhteistyötä alueen eri yhteistyötahojen ja kumppaneiden kanssa sekä yhteistä suunnittelua, ideointia, toimintaa, konsultointia ja keskinäistä tukemista. Vapaaehtoistyön merkitys on noussut tutkimuksessakin selkeästi esille yhdessä tekemisen ja yhteisöllisen toiminnan järjestämisessä. (Rättyä 2009, 111–113.)

2.5.3 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyö on työskentelyä palkattomasti toisten hyväksi. Kaupungeissa kunnat, järjestöt ja seurakunnat organisoivat vapaaehtoisikoulutuksia. Yksinäisten vanhusten luokse ei voida eikä uskalleta mennä ihan noin vain. Taustayhteisöllä on vastuu vapaaehtoistyön laadusta ja molemminpuolisesta turvallisuudesta. Vapaaehtoistyö ei edellytä tiettyä ammattitaitoa tai koulutusta, vaan halu tehdä valitsemaansa toimintaa palkattomasti vapaasta tahdostaan riittää. Seurakunnat antavat vapaaehtoisille koulutusta, mutta se ei tee heistä ammattilaisia. Koulutuksen tavoitteena on antaa välineitä toimia vapaaehtoisena. Vapaaehtoistyössä painottuu lähimmäisen rakkaus ja vertaistuki. Diakoniatyössä diakoniatyöntekijä on itsenäinen ammattilainen, joka koordinoi, kantaa kokonaisvastuun ja tukee vapaaehtoistyöntekijää työnohjauksellisesti. (Gothóni, 62–71.)

Rättyän tutkimuksessa (2009) vapaaehtoistyö on noussut selkeästi esille keskeisimmäksi diakoniatyön kehittämisen osa-alueeksi. Sitä voidaan diakoniatyöntekijöiden mielestä kehittää jakamalla vastuuta ja tehtäviä vapaaehtoisille, lisäämällä vapaaehtoisten määrää sekä vapaaehtoisille suunnattua koulutusta ja tukea. Tutkimuksessa todetaan, että kotikäynti- ja lähimmäispalvelussa tarvitaan vapaaehtoisia nykyistä enemmän, koska yksinäisyys on lisääntynyt ja ihmisen rinnalla kulkijoista on puutetta. Haasteellista on se, miten työntekijät osaavat jakaa työtehtäviään vapaaehtoisille ja ottaa heitä mukaan toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Diakonian vapaaehtoistyössä ei voi toimia ilman diakonian arvopohjaa ja vapaaehtoistyön koulutusta. Tästä syystä ystävä- ja lähimmäispalvelukoulutusta tarvitaan uusille vapaaehtoistyössä aloittaville, jotta vanhukille, sairaille ja vammaisille saataisiin vapaaehtoisia ystäviä ja lähimmäisiä. Vapaaehtoisille on tärkeää järjestää tukea ja virkistystoimintaa, jotta he jaksavat työssään. (Rättyä 2009, 115–116.)

Kirkon tulevaisuusselonteossa on kiinnitetty huomiota maallikkovastuuseen kirkon voimavarana tulevaisuudessa. On arveltu, että noin 12 prosenttia suomalaisista osallistuu kirkon vapaaehtoistoimintaan. Osallistuminen linkittyy usein arvomaailmaan, minäkuvaan ja elämän mielekkyyden pohdintaan. Auttamishalu koetaan tärkeimmäksi syyksi kaikelle vapaaehtoistoiminnalle. Yhteiskunnassa auttamisen tarve kasvaa, koska hyvinvoinnin tuottamisen uusjaossa etsitään kolmannen sektorin ja kansalaisten roolia. Selonteossa todetaan, että vuonna 2020 yritysten, kolmannen sektorin ja perheiden osuus huo-

lenpidossa on entistä hyväksytympää. Valitettavasti odotettavissa ei ole huono-osaisuuden tai eriarvoistumisen loppumista. Vapaaehtoistoiminnan rakenne tulee olemaan jatkossa huomattavasti kehittyneempi kuin nyt. Vapaaehtoistoiminnan keskeisiä voimavaroja ovat ihmisläheisyys, yhteisöllisyys ja joustavuus. Vapaaehtoistoiminnan tulee olla riittävän joustavaa ja monipuolista, jotta se voi palvella erilaisten ihmisten tarpeita, elämäntilanteita ja aikatauluja. Vapaaehtoistyön ja maallikkovastuun voimistuminen vaatii työntekijöiltä uudistunutta ajattelutapaa, jossa seurakuntalainen nähdään osallisuuden yhteisön jäsenenä, ei toiminnan kohteena tai työvoimaresurssien korvikkeena. Vapaaehtoistoiminta on työalat ylittävää, ja siihen liittyvä koulutus on osa kirkon peruskoulutusta. Kirkon vapaaehtoistoiminta liittyy vahvasti arjen lähimmäisyyteen. (Kirkkohallitus 2010, 52–56.)

Vanhustyön strategiassa kehittämistavoitteena on vastuullisten tehtävien lisääminen vapaaehtoistyössä. Toimenpiteenä seurakuntien tulisi huolehtia siitä, että jumalanpalvelukset ja seurakunnan tilaisuudet ovat vanhusten ulottuvilla ja saattajapalvelu toimii vapaaehtoisverkostojen avulla. Seurakuntien tulisi kehittää toimintaansa niin, että juuri eläkkeelle jääneillä olisi mahdollisuus toimia aktiivisesti seurakunnassa. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 16–17.)

Anna & Arvo -hankkeessa toteutettiin vapaaehtoisrinki, joka vastasi kotona asuvien saattopalvelusta. Hiljainen viikko, lähimmäisen päivä ja vanhusten kirkkopyhä olivat niitä ajankohtia, jolloin vanhukset saivat henkilökohtaisen kutsun ja saattajan jumalanpalvelukseen. Heikkokuntoisetkin vanhukset lähtevät mielellään kirkkoon, mutta eivät pääse tai eivät uskalla lähteä ilman saattajaa ja kuljetusta. (Gothóni 2009, 42–43.)

2.5.4 Yhteistyö

Kirkon ja seurakuntien tehtävä on perussanomansa mukaisesti pitää huolta siitä, että heikkomman asema turvataan. Kuntien ja seurakuntien yhdistyessä kirkon on huolehdittava siitä, että toiminta ja palvelut alueilla säilyvät yhdistymisistä huolimatta. Seurakuntien yhteistyön tavoitteena tulee olla palvelujen turvaaminen uusien työmuotojen ja toimintatapojen avulla. Tavoitteena on, että seurakunnat ovat osa kunnan vanhustyön palvelurakennetta. Lähiyhteistyö tarkoittaa seurakunnan sisäistä toimintaa, yhteistyötä eri työmuotojen välillä sekä muiden paikallisten toimijoiden kanssa tehtyä työtä. Yhteis-

työssä on arvioitava, mikä on kirkon perustehtävä ja mitkä ovat yhteistyön muodot ja rajat. Lähiyhteistyöllä tavoitellaan tilannetta, jossa asioita ei tehdä päällekkäin, vaan järkevästi organisoiden pyritään laadullisesti hyvään tulokseen. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 21.)

Kivelä toteaa geriatrisen hoidon ja vanhustyön kehittämisen raportissaan (2006), että masennuksesta kärsivien väsymys, motivaation puute ja muut oireet aiheuttavat lisäesteitä. Masentuneet eivät jaksa osallistua, harrastaa tai liikkua. Hoidossa tarvitaan omaisia, ystäviä, järjestöjen ja seurakuntien lähimmäisiä sekä terveydenhuollon ja sosiaalitoimen työntekijöitä, jotka kannustavat ja rohkaisevat osallistumaan ja liikkumaan ja tarvittaessa lähtevät masentuneiden vanhusten mukaan. Yhteistyössä viranomaisten, seurakunnan omien työalojen sekä järjestöjen vapaaehtoisten toimijoiden kanssa on mahdollisuus löytää ja auttaa kaikkein vaikeimmassa asemassa olevia vanhuksia. (Diakoninen kotikäyntityö 2010, 12.)

Rättyä toteaa tutkimuksessaan (2009), että diakonisessa yhteistyössä yhteisö tarkoittaa laitosta, järjestöä, yhdistystä, aluetta tai ihmisryhmää. Yhteistyön menetelmiä, ja sen tarjoamia tukimuotoja ovat ryhmätoiminta, erityisryhmien parissa tehtävä työ, seurakunnan ja sen sanoman edustaminen, tiedollinen tukeminen ja osallisuuteen tukeminen. Ryhmätoiminta on todettu keskeisimmäksi ja yleisimmäksi yhteistyön menetelmäksi. Yhteistyössä on pyritty edistämään keskinäistä auttamista, lisäämään erilaisuuden hyväksymistä, informoimaan seurakunnan tilaisuuksista ja tekemään ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä sekä tukemaan ihmisten osallisuutta. (Rättyä 2009, 106–107.)

Vaasan suomalaisen seurakunnan omassa strategisissa linjauksissa on nostettu esiin yhteistyö kaupungin ja kolmannen sektorin eri yhteistyötahojen kanssa, jotta voidaan auttaa erityisesti niitä, jotka jäävät ilman apua. Auttamistyössä on kuitenkin huolehdittava, että seurakunnallinen auttamistyö säilyttää diakonisen luonteensa. On myös vältettävä päällekkäisiä palveluita. (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015: 9.) Kirkon jäsenyyden vahvistamisen merkitystä käsittelevässä kohdassa on nostettu esille seurakuntalaisten oma kokemus. Tämä merkitsee haastetta kuunnella seurakuntalaisten viestejä ja odotuksia, jotka suuntautuvat seurakuntaan. Laadukkaan perustyön kehittämisessä on kiinnitetty huomio toiminnan määrän tavoittelusta laadun kehittämiseen.

Toiminnan suunnittelussa on annettava tilaa ihmisten kohtaamiselle ja kuuntelemiselle. (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015, 10.)

2.6 Terveiden edistäminen

Terveys on ihmisen yksi tärkeimmistä arvoista, ja se määritetään ihmisen kokeman hyvinvoinnin osatekijäksi. Terveiden edistämisen lähtökohtana on, että ihminen itse on aktiivisesti toimiva subjekti omassa elämässään. Terveiden edistämisessä korostuu sektorien rajat ylittävä moniammatillinen ja monitoimijainen yhteistyö. Eri ammattiryhmien välinen yhteistyö ja verkostosuuntautunut toimintaa tukee varhaisen puuttumisen ja tukemisen keinoja sekä yksilö- että yhteisötasolla. Kansallisissa ikääntyvien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen linjauksissa korostetaan terveyttä ja toimintakykyä, varhaista puuttumista ja arkielämää helpottavia toimintamalleja. Tavoitteena on, että ikääntyneet voivat asua hyvää elämää omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. (Pietilä 2010, 10–14.)

Suomessa ikääntyvien määrä kasvaa lähivuosikymmeninä, ja on tärkeää kehittää toimintamuotoja, joilla ikääntyvien hyvää elämää tuetaan (Kattainen 2010, 191). Uusi terveydenhuoltolaki velvoittaa kuntia toimimaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä yhteistyössä muiden julkisten ja yksityisten toimijoiden ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Lain toisen pykälän viidennessä momentissa todetaan seuraavasti: ” – vahvistaa perusterveydenhuollon toimintaedellytyksiä ja parantaa terveydenhuollon toimijoiden, kunnan eri toimialojen välistä sekä muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä.” (Terveydenhuoltolaki 2011, 2:5.)

Uudessa terveydenhuoltolaissa (2011) painottuu paikallisten voimavarojen yhdistäminen ja suunnitelmallinen yhteistyö yksilön, väestön, yhteisöjen ja elinympäristön terveyden edistämiseksi. Rättyän ja Kotisalonen (2011, 54–55) diakonialehden artikkelissa todetaan, että kirkon diakonia ja yhteiskuntatyö on painottanut diakoniatyössä vuodesta 2007 alkaen terveyden ja hyvinvoinnin kysymyksiä. Diak on saanut rahoituksen Terveyden ja hyvinvoinninlaitokselta vuosille 2011–2013 tutkimus- ja kehittämishankkeeseen Terve sielu terveessä ruumiissa – diakonissat terveyden edistämisen toimijoina.

Tällä hankkeella on tarkoitus selvittää diakonian asiakkaiden terveyden edistämisen tarpeita ja tuottaa kokonaisvaltaisen terveyden edistämisen malli myös ikääntyneille. Hankkeella tuodaan näkyväksi diakonian asiakkaiden terveyteen ja sairauteen liittyviä kysymyksiä ja diakonisojen hoitotyön ja terveyden edistämisen osaamista ja koulutus-tarpeita. Näkyväksi tehdään myös seurakunnan ja diakoniatyön roolia paikallisessa yhteistyössä sekä hoitotyön sisältöä. Painotus ikääntyneiden terveyden edistämisessä on kerhotoiminnalla ja kotikäyntityöllä.

Rättyän (2012) mukaan Diakonia-ammattikorkeakoulun meneillään olevasta tutkimus- ja kehittämishankkeesta jo saadut tulokset kertovat, että diakoniatyöllä on hyvät mahdollisuudet yhteistyöverkostojensa kanssa luoda sellaisia olosuhteita ja kokemuksia, jotka auttavat yksilöä ja yhteisöä selviytymään. Jo saatujen tulosten mukaan ikääntyneillä korostuu turvallisuuden ja toimintakyvyn merkitys. Tavoitteena on ihmisen omien voimavarojen ja selviytymiskeinojen vahvistaminen ja tarvittavan tuen antaminen. Turvallinen asuinympäristö, omassa kodissa eläminen, omatoimisuus sekä lasten ja lastenlasten lähellä asuminen lisäävät turvallisuutta. Osa tutkittavista on kokenut saavansa turvaa hengellisyydestä ja uskosta elämäänsä. Tulokset antavat tietoa siitä, että ikääntyneet toivovat diakonissan tekemää kotikäyntiä ja rauhallista keskusteluhetkeä. Ikääntyneille on tärkeää, että heidän kokemusmaailmastaan ollaan kiinnostuneita. Tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan osa ikääntyneistä kaipaa diakonissalta kotikäynnin yhteydessä myös konkreettisia terveyteen liittyviä tietoja, kuten tietoa terveellisistä elämäntavoista tai sairauksiin liittyvää neuvontaa.

Mirva Heikkilä-Tyni on kirjoittanut (Diakonialehti 5–6/2011) pro gradu -tutkimukseensa pohjautuvan artikkelin, jossa hän käsittelee Oulun hiippakunnan diakonisojen kokemuksia vanhusten kokonaisvaltaisesta terveyden edistämisestä. Hän toteaa, että diakonisoilla on tärkeä rooli vanhusten terveysongelmien havaitsemisessa ja esiin tuomisessa. Syntymäpäiväkäynneillä on merkittävä asema terveysongelmien havaitsemisessa. Diakonisojen asiantuntijuutta myös terveyden edistäjinä voitaisiin hyödyntää paremmin yksittäisen vanhuksen hoidon ja palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Diakonisojen tulisi entistä enemmän olla asianajajina niille vanhuksille, jotka eivät kykene puolustamaan omia oikeuksiaan. (Heikkilä-Tyni 2011, 58–59.)

Yksi ikääntyneiden elämänlaatua määrittävä tekijä ovat tärkeät ihmiset eli perheenjäseneet, ystävät, naapurit ja kotihoidon henkilökunta. Tärkeä elämänlaatuun vaikuttava tekijä on myös ikääntyneen mahdollisuus asua ja elää omassa kodissaan. Arkielämän sujuvuuteen vaikuttaa oleellisesti ikääntyneiden liikkumiskyky. Ikääntyminen vaatii sopeutumista toimintakyvyn ja terveyden heikkenemiseen sekä erilaisiin menetyksiin. Ikääntymisen tuomiin muutoksiin sopeutumista lisää hyödyllisyyden kokemus. Sosiaalisilla verkostoilla on merkitys yleisen elämänlaadun määrittäjänä. (Kattainen 2010, 193–194.)

2.7 Ehkäisevä kotikäyntityö

Ennakoivilla kotikäynneillä tarkoitetaan yleisesti sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijän käyntejä niiden kotona asuvien ikääntyneiden luona, jotka eivät käytä säännöllisesti kotipalvelua. Ikääntyvä ihminen saa itse päättää, haluaako käynnin. Ennakoivia kotikäyntejä on Suomessa tehty 2000-luvun alusta. Ennakoivat kotikäynnit kuuluvat palveluohjauksen toimintamuotoihin. Palveluohjausta voidaan antaa joko yksilökohtaisena tai yhteisöllisenä. Yksilökohtaisessa palveluohjauksessa palveluohjaaja ja asiakas yhdessä räätälöivät palvelujen kokonaisuutta asiakkaan tarpeisiin. Yhteisöllisessä palveluohjauksessa jokin yhteisö on palveluohjauksen kohteena. (Kattainen 2010, 200–201.)

Kotikäyntien tavoitteena on tukea sairauksien ehkäisyn, hoidon ja kuntoutuksen avulla ikääntyneen terveyttä, kotona selviytymistä ja voimavaroja. Ennakoivilla kotikäynneillä pyritään vaikuttamaan ikääntyneiden elämänlaatua heikentäviin tekijöihin, kuten yksinäisyyteen, turvattomuuteen, kaatumistapaturmiin, väärän lääkityksen käyttöön ja ravitsemukseen liittyviin asioihin. Tarpeen mukaan asiakasta ohjataan tarvittavien palvelujen hakemisessa. (Kattainen 2010, 200–201.)

Ennakoivien kotikäyntien vaikuttavuudesta on ristiriitaisia tuloksia. Epäselvää on, voidaanko ennakoivilla kotikäynneillä ehkäistä ikääntyneiden toimintakyvyn heikkenemistä, mitkä toimet ovat todella tehokkaita ja minkälaisille ryhmille kotikäynnit ovat tehokkaimpia. Hyviin tuloksiin pääsemiseksi tarvitaan moniammatillista yhteistyötä, henkilökunnan pysyvyyttä ja systemaattista kouluttamista. Sosiaalisen ympäristön ihmissuhteet, jotka koetaan hyväksi ja auttaviksi, ovat ikääntyvälle elämänlaadun kantavia voimia. (Kattainen 2010, 202–204.)

3 ONNITTELUKÄYNTITYÖN TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA

Tässä opinnäytetyössä onnittelukäynti ja syntymäpäiväkäynti tarkoittavat samaa asiaa, eli seurakunnan työntekijän seurakunnasta tekemää kotikäyntiä, kun halutaan onnitella ikääntyneitä tiettyinä vuosipäivinä. Seurakunnissa toteutettavasta onnittelukäyntityöstä ei löydy tutkittua tietoa eikä ohjeistuksia. Kotiin tehtävällä onnittelukäynnillä toteutuu kotikäynti. Kotikäyntityöstä löytyy enemmän tietoa ja opinnäytetöitä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja III:ssa on syntymäpäivänä käytettävän rukoushetken ohje. Joissakin virsikirjoissa on liiteosassa myös sama ohje. Rukoushetken ohje sisältää aineistoa, jossa on virsiehdotuksia, psalmeja, Raamatun lukua sekä rukousjakso. Kirsti Koivulan julkaisemissa virikekirjoissa on keskustelunaiheita ja teemoja käytettäväksi ikääntyneiden syntymäpäiväkäyntien yhteydessä. (Kirkollisten toimitusten kirja, 32–35; Koivula 1995, 42–43; Koivula 2004, 3,30–33, 64–65.)

3.1 Onnittelukäynnin ydinolemus ja tarkoitus

Seurakunnasta tehtävän kotikäynnin tärkeänä tavoitteena on seurakuntayhteyden ylläpitäminen. Hengellisyys, vaaliminen, sielunhoito, toivon välittäminen ja kiireettömän ajan antaminen ovat seurakunnan perustehtäviä vanhusten kotikäyntityössä. Seurakunnassa tavoitetaan ikääntyneitä luontevasti onnittelukäynneillä. Syntymäpäivätervehdyksen tavoitteet riippuvat paljon vanhuksen toiveista ja paikallisseurakunnan tavasta hoitaa käyntejä. (Diakoninen kotikäyntityö 2010,7–11.)

Ikääntyminen on elämänvaihe, jolloin ihminen etsii merkityksiä elämälleen. Seurakuntaelämän ja sielunhoidon tulisi tukea vanhusta oman elämän eheyden ja viisauden löytämisessä. Vanhuksen sielunhoidon teemoina ja tehtävinä ovat elämässä koettujen menetyksien käsitteleminen, keskenjääneiden tehtävien läpikäyminen ja loppuun saattaminen sekä tämänhetkisten ratkaisujen tukeminen. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 17.)

Ikäkkäät joutuvat kohtaamaan kuoleamisen ja kuoleman. Heidän läheistensä ja ikätovereidensa kuolema muistuttaa oman kuoleman läheisyydestä. Mitä vanhemmasta on kysymys, sitä todennäköisemmin kuoleminen lähestyy. Monet toivovat rauhallista kuolemaa, mut-

ta kuoleamalla on monenlaiset kasvot. Ihminen ei voi tietää, saako hän ”nukkua pois” vai joutuuko kärsimään kipuja ennen kuolemaa. Ihmiset alkavat iän lisääntyessä etsiä vastauksia elämän mielekkyyden kysymyksiin. Jokainen kyselee omalla tavallaan. Tässä prosessissa suurin osa vanhuksista löytää elämänsä punaisen langan ja tarkoituksen. Ikääntyessä ihmisen tarve hengellisen ulottuvuuden kokemukseen lisääntyy, vaikka hän ei enää aktiivisesti pystyisikään osallistumaan seurakunnan tilaisuuksiin. (Gothóni 2005, 110.) Seurakunnassa tarvitaan jatkuvasti etsivää työtä, jotta löydetäisiin ne vanhukset, joiden mahdollisuudet osallistua ovat heikentyneet tai jotka eivät jostain muusta syystä pysty hakeutumaan seurakunnan palvelujen piiriin. (Diakoninen kotikäyntityö 2010, 10).

Syntymäpäiväkäyntityön käytännön toteutukseen on rukoushetkien kaava kirkollisten toimitusten kirjan kolmannessa osassa. Ohjeistuksena on, että rukoushetken voi johtaa pappi, muu kirkon työntekijä tai seurakuntalainen. Rukoushetkien käytön on toivottu yleistyvän, ja niiden aineistoa on sijoitettu myös virsikirjan liiteosaan. Syntymäpäivän rukoushetken kaava on perheen juhla -otsikon alla. Aineistossa on tilanteeseen sopivia virsivaihtoehtoja, johdantosanat, psalmi- ja raamatunlukuvaihtoehtoja sekä rukousjakson rukouksia. (Kirkkohallitus 2009, 133–140.)

Jenni Spännäri (2008, 205) on tutkinut uskonnon merkitystä ikääntyneille. Hänen tutkimuksessaan vastaajat nostivat esiin luterilaiseen perinteeseen kuuluvat uskonnolliset aineistot, esimerkiksi Herran siunauksen on koettu antavan lohtua moniin eri elämän tilanteisiin. Erityisen tärkeänä on koettu virret, jotka tutkimuksessa on tuotu esiin sosiaalisen toiminnan lähteinä ja tunnelman luojina niin laulettuina kuin luettuinaakin. Virret ovat olleet keskeisellä sijalla uskonnollisena tekstinä muistelmissa ja jokapäiväisissä toiminnoissa. Virsiä on muisteltu ja muistettu ulkoa samoin kuin raamatunlauseita on osattu ulkoa. Virret ovat toimineet hyvin tehokkaana yhdistäjänä tutkimukseen osallistuneiden luterilaiseen kirkkoon ja muihin kirkkoon kuuluvien välillä. Spännärin mukaan muutkin tutkijat ovat löytäneen suomalaisilta samankaltaisen suhteen virsiin. Raamatun lukeminen on myös koettu tärkeäksi, mutta se ei ole sulautunut Spännärin tutkittavien kulttuuriin virsien tavoin.

Kirsti Koivulan virikekirjoissa (1995, 2004) on syntymäpäiviä viettävälle suunnattua ohjelmaa. Niissä on sopivia kysymyksiä tai mietelauseita, jotka on tarkoitettu ikäänty-

ville. Syntymäpäiväkäynnille mennessä ei etukäteen voi tietää, mitä asiakas odottaa kotikäynniltä. Työntekijältä vaaditaan ammattitaitoa ja herkkyyttä hahmottaa kokonais-tilanne nopeasti astuessaan asiakaan kotiin. Kotikäynnille on hyvä valmistautua etukäteen henkisesti ja hengellisesti. (liite 3)

3.2 Onnittelukäyntien perinteet

Diakonian käsikirjassa on maininta onnittelukäynneistä vanhustyötä käsittelevässä kappaleessa. Siinä sanotaan, että: ”Monissa seurakunnissa tehdään onnittelukäyntejä tasavuosia täyttävien ikääntyvien seurakuntalaisten koteihin. Näissä kotikäynneissä on etsivän diakoniatyön ja ehkäisevän kotikäynnin aineksia ja mahdollisuuksia.” (Helosvuori ym. 2002, 199.)

Kirkkopalvelujen julkaisemassa *Diakoninen kotikäyntityö* -oppaassa (2010, 11) kerrotaan onnittelukäynneistä etsivän työn kappaleessa. Oppaan mukaan onnittelukäynnit ja pappien toimituskeskustelut ovat luonteva tapa tavoittaa seurakunnan ikääntyneet, ja ne mahdollistavat työntekijöiden toimimisen tiedon välittäjinä. Vanhuksen toiveet ja paikallisseurakunnan tavat vaikuttavat onnittelukäyntien sisältöön ja tavoitteisiin. Monet seurakunnat ovat luopuneet vanhusten syntymäpäiväkäynneistä ja korvanneet ne yhteisellä syntymäpäiväjuhlalla. Mahdollisuudesta kutsua työntekijä kotiin kerrotaan kotiin lähetettävässä onnittelukirjeessä, joka lähetetään yleensä tiettyinä syntymäpäivinä.

3.3 Onnittelukäyntiyö Vaasan suomalaisessa seurakunnassa

Seurakunnan omassa strategiassa toiminta-ajatuksena on kirkon tehtävä kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta. Kirkko kutsuu kaikkia Vaasassa asuvia yhteyteensä ja tulemaan osalliseksi Jumalan armosta ja rakkaudesta. (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015, 3, 5.) Tällä hetkellä noin 80 prosenttia vaasalaisista kuuluu luterilaiseen kirkkoon. On mahdollista, että vuonna 2015 noin 75 prosenttia vaasalaisista kuuluu luterilaiseen kirkkoon. (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015, 6.) Seurakunnan jäsenyyden merkitys tavalliselle ihmiselle nousee hänen omasta kokemuksestaan. Tulevina vuosina Vaasassa

ikääntyneiden suhteellinen osuus väestöstä kasvaa huomattavasti. Ikäryhmistä voimakaimmin kasvaa 65 vuotta täyttäneiden ryhmä. Ikääntyvä väestö tarvitsee myös seurakunnalta heille tarpeellista apua ja tukea. (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015, 9; Vaasan kaupunkikehityksen väestösuunnite 2030.)

Vaasan suomalaisessa seurakunnassa on luovuttu 70-vuotiaiden kotiin tehtävistä onnittelukäynneistä vuonna 2002 ja ne on korvattu yhteisellä juhlalla kaksi kertaa vuodessa. 75-vuotiaille lähetetään onnittelukirje ja kortti, jossa kerrotaan mahdollisuudesta kutsua työntekijä kotiin. 80 vuotta, 85 vuotta ja 90 vuotta täyttävien luokse tehdään onnittelukäynti ja viedään kirja tai kukkia. Yli 90 vuotta täyttävien luokse tehdään joka vuosi onnittelukäynti. Onnittelukäynnin tekee yleensä pappi tai diakoniatyöntekijä.

Työntekijät ovat kertoneet, että toteuttavat onnittelukäynnin useimmiten menemällä suoraan onniteltavan kotiin joko varsinaisena syntymäpäivänä tai sitä edeltävänä päivänä. Toisilla työntekijöillä on tapana soittaa etukäteen syntymäpäivää viettävälle ja sopia käynnin ajankohdasta tai siitä, sopiiko tulla tervehtimään. Yhtenäistä sovittua käytäntöä ei ole. Jokainen toimii itsenäisesti, oman aikataulunsa ja sopivaksi katsomansa käytännön mukaan. Käytännössä syntymäpäiväkäynti tehdään useimmiten kysymättä asiakkaan lupaa tulla kotikäynnille onnittelemaan syntymäpäivää viettävää seurakuntalaista.

Ajatuksia herättää se, miten kotiin tehtävät onnittelukäynnit ehditään tulevana vuosina tekemään nykykäytännöllä, koska ennusteen mukaan seuraavan kymmenen vuoden aikana senioriväestön määrä kasvaa voimakkaasti Vaasassa (Vaasan kaupunkikehityksen väestösuunnite 2030). Juuri eläkkeelle jääneillä olisi hyvä mahdollisuus toteuttaa vapaaehtoistyötä lähimmäisen hyväksi esimerkiksi tekemällä onnittelukäyntejä. Tämä vaatisi työn organisointia ja vapaaehtoisten kouluttamista tehtävään.

Kirkon tulevaisuusselonteossa on todettu, että tulevaisuudessa kirkon jäsenistöstä yhä suurempi osa on eläkeläisiä. Kirkon on mietittävä, miten se kohdentaa resurssejaan eri ikäryhmille. Eläkkeelle siirtyneiden toivotaan elävän todeksi kirkon jäsenyyttä ja kantavan vastuuta seurakunnissaan. Vapaaehtois- ja vertaistoiminta vahvistaa omaa hyvinvointia ja on yhteiseksi hyödyksi. (Kirkkohallitus 2010, 24.)

Vaasan seurakunnan paikallisessa strategiassa on myös kiinnitetty huomiota ikääntyneiden suhteelliseen kasvuun tulevana vuosina. Kasvu antaa seurakunnalle mahdollisuuksia tarjota mielekkäitä tehtäviä vapaaehtoistoiminnassa. Strategiassa todetaan myös ikääntyvän väestön tarvitsevan seurakunnalta tarpeellista apua ja tukea. Yhtenä kehittämislinjana on kehittää vapaaehtoistointaan työtapoja, joissa seurakuntalaiset voivat tulla helposti palvelemaan lahjoillaan. (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015, 9.)

3.4 Väestöennuste

Taulukossa 1 on esitetty Vaasan senioriväestön suunnite vuodesta 2011 vuoteen 2020. Taulukko on koottu Vaasan kaupunkikehityksen väetösuunnitteesta, joka ennustaa väestörakenteen ja -määrän muutoksia. Kunkin ikäryhmään kuuluvat kyseisen iän täyttäneet ja sitä vanhemmat. (Vaasan kaupunkikehityksen väestösuunnite 2030.)

TAULUKKO 1. Senioriväestön ennustettu määrä Vaasassa vuosina 2011–2020 (Vaasan kaupunkikehityksen väestösuunnite 2030).

	2011	2012e	2013e	2014e	2015e	2016e	2017e	2018	2019e	2020e	Muutos	%
65+	10527	10883	11177	11466	11759	11998	12291	12542	12817	13024	2497	23,7
70+	7524	7578	7711	7838	8113	8470	8744	9017	9283	9554	2030	27,0
75+	4960	5154	5256	5394	5428	5643	5664	5779	5890	6137	1177	23,7
80+	2991	3082	3138	3208	3296	3346	3469	3553	3665	3685	694	23,2
85+	1467	1488	1548	1590	1648	1698	1748	1783	1829	1890	423	28,8

Taulukosta 1 on nähtävissä, että Vaasan kaupunkikehityksen väestösuunnitteen mukaan senioriväestön, eli kaikkien yli 65-vuotiaiden, määrä kasvaa voimakkaasti vuoteen 2020 mennessä. Kaikkiaan senioriväestön määrä kasvaa noin 2 500 ihmisellä kuluviin yhdeksän vuoden aikana. (Vaasan kaupunkikehityksen väestösuunnite 2030.)

Kirkon vanhustyön strategiassa on kehittämistavoitteena kasvavan eläkeläisten joukon huomioon ottaminen seurakuntatyössä. Toimenpiteenä strategiassa ehdotetaan seurakunnan toiminnan kehittämistä niin, että aktiivisilla, juuri eläkkeelle jääneillä olisi mah-

dollisuus olla aktiivisia toimijoita eikä vain osallistujia. Diakoniatyöntekijöiden tulisi olla erilaisten toimintojen mahdollistajana vapaaehtoisille. Vapaaehtoiset voisivat ottaa vastuuta ja saisivat tilaisuuden muuttua apujoukoista yhteistyökumppaneiksi, jolloin diakoniatyöntekijöille jäisi aikaa kehittää työtään ja suunnata apua sinne, missä sitä tarvitaan. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 16–19.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on tutkia Vaasan suomalaisen seurakunnan tekemää onnittelukäyntityötä asiakkaan näkökulmasta käsin. Tarkoitus on tuoda esiin onnittelukäyntien mielekkyys ja tarpeellisuus. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää asiakkaiden odotuksia seurakunnasta tehtävien onnittelukäyntien suhteen. Haastattelulla pyritään saamaan selville ihmisen oma kokemus vierailukäynnistä. Tällä tutkimuksella on tarkoitus myös kartoittaa, miten onnittelukäyntityötä voi kehittää diakoniatyön näkökulmasta ja voisiko onnittelukäyntityö toimia diakonisen etsivän kotikäyntityön ja ennaltaehkäisevän työn keinona terveyden edistämisessä. Yhtenä tavoitteena on tuottaa ohjeistus tai malli toimintatavasta onniteltavan luona. Tutkimus toteutetaan teemahaastattelulla sellaisten seurakuntalaisten kotona, joiden luokse on toteutunut onnittelukäynti.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia odotuksia seurakuntalaisilla on onnittelukäyntityöstä?
2. Miten onnittelukäyntityötä voidaan kehittää diakoniatyön näkökulmasta?
3. Miten onnittelukäynneillä toimitaan asiakkaan kotona?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tarkoitus oli saada esille ikääntyneiden ihmisten omia kokemuksia seurakunnan kotiin tekemistä onnittelukäynneistä. Diakonia työn kehittämisen kannalta oli tarkoitus selvittää löytyikö onnittelukäynneillä syrjäytymisvaarassa olevia ikääntyneitä seurakuntalaisia. Diakoniatyön Tutkimuksen luotettavuuden kannalta haastattelut oli kohdennettu niille eri ikäryhmille, joille seurakunnat tekevät onnittelukäyntejä kotikäynnin muodossa. He, joiden luokse oli tehty onnittelukäynti, olivat itse parhaita asiantuntijoita vastaamaan kysymyksiin. Aineiston keruu tapahtui tekemällä teemahaastattelu asiakkaille heidän kotonaan tututussa ympäristössään. Nauhoitus tehtiin digitaalisella äänitallentimella, joka mahdollisti haastattelumateriaalin kirjoittamisen puhtaaksi tekstinkäsittelyohjelmalla haastattelujen jälkeen.

5.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, ja tarkoituksena on kuvata todellista elämää, joka perustuu ihmisten kokemuksiin ja merkityksiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdetta pyritään kuvaamaan mahdollisimman tarkasti. Pyrkimyksenä on löytää tai paljastaa tosiasioita ja odottamattomia seikkoja, enemmän kuin todeta jo olemassa olevia totuuksia. Laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat kokonaisvaltaisen tiedon hankinta ja aineiston keruu luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tyypillistä on, että ihminen toimii tiedon keruun välineenä ja luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavan kanssa kuin muilla mittausvälineillä hankittavaan tietoon. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 2010, 161–164.)

Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, ja hyvän tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus on laadullisessa tutkimuksessa tärkeä. Tutkimusraportissa tämä korostuu siinä, miten ja millaisia lähteitä käytetään. Lisävaatimus tutkimukselle on myös eettinen kestävyys, joka koskee tutkimuksen luotettavuutta ja laatua. Laatuun vaikuttaa tutkimusasetelman sopivuus ja hyvä raportointi. Eettinen sitoutuneisuus myös ohjaa hyvää tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.)

Tutkimuksessa on oltava riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on tehty, jotta lukijat pystyvät arvioimaan tutkimuksen tuloksia. Raportin on tarkoitus antaa selkeä kuvaus tutkitusta ilmiöstä ja tutkimusprosessista. Raportista on löydyttävä tutkimuksen kohde ja tarkoitus, omat sitoumukset tutkimukseen, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkija–tiedonantaja-suhde, tutkimuksen kesto, tutkimuksen luotettavuus sekä raportointi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.)

Tässä tutkimuksessa käytettiin laadullisen tutkimuksen metodeista teemahaastattelua, joka toteutettiin yksilöhaastatteluna. Hirsjärven, Remeksen ja Saravaaran (2010, 205–212) mukaan teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa tutkittavan näkökulmat pääsevät esille. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tutkijan etukäteen laatimien tarkentavien kysymysten mukaan. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja ja heidän asioille antamiaan merkityksiä. (Hirsijärvi ym. 2010, 205–212.)

5.2 Tutkimuksen kohde

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa otoksen koko määräytyy tutkimuksen tarkoituksesta. Otoksen keskeinen peruste voi olla tiedon syvyys, kulttuurin ymmärtäminen tai teorian kehittäminen, ja kvalitatiivisen tutkimuksen otokset voivat olla pienempiä kuin kyselytutkimusten aineistot. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa otoksen keskiössä ovat kokemukset, tapahtumat ja yksittäiset tapaukset, eikä niinkään tutkittavien yksilöiden lukumäärä. Menetelmänä voidaan käyttää tarkoituksenmukaista otantaa. Osallistujien valintaan käytetään henkilöitä, joilla on paljon tietoa ja kokemusta tutkittavasta asiasta. Tutkimukseen otannassa on mahdollista valita eri-ikäisiä asiakkaita, joilla on erilaisia kokemuksia tutkittavasta asiasta. Tutkijan on kuvattava ja perusteltava huolella käyttämänsä otosperusteet. Toinen mahdollinen otoksen kokoperuste on saturaatio, eli tietoa kootaan, kunnes tutkittavasta ilmiöstä ei enää saada uutta tietoa. Keskeisenä kysymyksenä on myös se, millaista kokonaisuuden kuvausta tavoitellaan. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 83–85.)

Teemahaastattelu antaa mahdollisuuden toimia ikääntyneiden tutkittavien luona joustavasti, tilanteen edellyttämällä tavalla. Koska tutkittavien joukon muodostavat vanhuk-

set, haastattelun etuna voidaan pitää joustavuutta. Tarvittaessa on mahdollisuus toistaa kysymys tai oikaista väärinkäsityksiä ja selventää ilmauksia. Kysymyksiä ei teemahaastattelussa välttämättä tarvitse esittää kaikille tiedonantajille samassa järjestyksessä, eikä sanamuotojen tarvitse olla jokaisessa haastattelussa samat. Etuna on myös havainnoinnin mahdollisuus tutkimuksen aikana, ja tutkijan tulee huomioida havaintojen vaikutus tuloksiin. Haastattelun onnistumisen kannalta suositeltavaa olisi, että tiedonantajat voisivat tutustua etukäteen kysymyksiin ja teemoihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71–74.)

Tässä opinnäytetyössä oli tarkoitus saada tietoa ihmisiltä, joilla oli kokemusta seurakunnan tekemistä onnittelukäynneistä. Aineiston keräsin itse haastattelemalla ikääntyneitä seurakuntalaisia, joiden luokse oli toteutunut onnittelukäynti. Toteutin haastattelun niiden asiakkaiden luona, jotka antoivat luvan haastattelulle. Soitin heille ja kysyin haastattelupyyntölupaa. Luvan saamisen jälkeen sovin asiakkaan kanssa haastattelun järjestelyistä ja ajankohdasta sekä kerroin haastattelun aiheen ja teemat. Käytin haastattelun nauhoittamiseen digitaalista äänitallenninta sekä valmiiksi tekemiäni teemahaastattelukysymyksiä. Sain opinnäytetyöni tutkimukseen kahdeksan haastateltavaa.

Omassa opinnäytetyössäni oli monia mahdollisia riskejä. Onniteltavat eivät välttämättä halunneet antaa haastattelua. Ihmisten voi olla vaikea antaa realistista palautetta. He saattoivat kaunistella asioita eivätkä kertoneet todellisia tunteitaan tai ajatuksiaan. Pienen aineiston tutkimisesta ei voitu saada yleistettäviä tilastollisia tuloksia. Näiden lisäksi aikaisemman tutkimustiedon puuttuminen haittasi teoriaosuuden kirjoittamista.

5.3 Aineiston keruu

Sain aiheen tutkimiseen tutkimusluvan lähiesimieheltäni. Laadittuani teemahaastattelurunon (liite 1) tein kaksi esitestausta ennen varsinaisia haastatteluja. Haastattelin 86-vuotiaista kotikäyntiasiakastani sekä yhtä diakoniatyöntekijää. Näin sain vielä tarkennettua teemahaastattelukysymyksiäni ja opeteltua äänitallentimen käytön.

Haastateltavat valitsin keskikaupungin alueella Vaasassa syntymäpäivää viettäneiden seurakuntalaisten joukosta, joiden luokse oli toteutunut onnittelukäynti kesän 2012 ai-

kana. Listat onniteltavista sijaitsivat kirkkoherranvirastossa. Haastateltaviksi sain kahdeksan seurakuntalaista, joiden luokse oli toteutunut onnittelukäynti seurakunnasta. Kohdejoukko koostui 80 vuotta täyttäneistä, 85 vuotta täyttäneistä ja yli 90 vuotta täyttäneistä seurakuntalaisista. Näin pyrin saamaan tietoa onnittelukäynneistä eri-ikäisiltä, joilla oli niistä kokemuksia. Pyysin haastatteluluvan kohdejoukolta soittamalla puhelimitse heille. Puhelimessa kerroin haastateltaville opinnäytetyöni aiheen, haastattelun teemat ja tutkimuksen luottamuksellisuudesta. Yhteystiedot löytyivät seurakunnan käyttämän oman rekisterin kautta tai tietokoneen henkilönhakuohjelmalla. Valittu kohdejoukko käsitti 22 henkilöä (N 22), joista kahdeksan (n 8) luona teemahaastattelu toteutui. Haastattelun tekeminen tasan yhdeksänkymmentä vuotta täyttäneiden luona ei onnistunut. Haastateltavia oli yhteensä kahdeksan, seitsemän naista ja yksi mies. He olivat iältään 80–97-vuotiaita: kaksi 80-vuotiasta, kolme 85-vuotiasta ja kolme yli 90-vuotiasta. Yli 90-vuotiaiden luokse oli toteutunut jo useampi onnittelukäynti seurakunnasta.

Jokaiseen haastatteluun ja samalla toteutuneeseen kotikäyntiin varasin aikaa vähintään 60 minuuttia. Tein haastattelut heinäkuussa 2012 viikoilla 28–29. Kaikki haastateltavat olivat motivoituneet ja varautuneet vastaamaan onnittelukäyntiä koskeviin kysymyksiin. Haastattelut sujuivat ongelmitta. Kerroin haastattelun alussa uudelleen, mihin käytin saamiani tietoja. Kerroin myös tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja siitä, että vastauksia käsitellään nimettöminä. Käytin numerointia henkilöiden koodaamiseen, jotta haastateltujen henkilöllisyys ei paljastunut. Opinnäytetyön julkistamisen jälkeen hävitin saadun haastattelumateriaalin.

Haastetta tutkittavien joukon saamisessa toi vanhusten heikko kyky ilmaista itseään. Kolme heistä, joille soitin, ei pystynyt vastaamaan itse haastattelukysymyksiin. Yhden puoliso kertoi puhelimessa haastattelun estävästä vaikeasta muistisairaudesta, toisessa tapauksessa tieto tuli kotipalveluntyöntekijältä ja kolmas tieto tuli onnittelukäynnin tehneeltä diakoniatyöntekijältä. Näiden lisäksi yhden puoliso oli joutunut sairaalaan edellisenä päivänä ja kolme ei antanut lupaa haastatteluun, mutta he kertoivat puhelimessa, että heitä oli käyty onnittelemassa seurakunnasta ja he olivat tyytyväisiä käyntiin. Yksi oli ollut matkoilla syntymäpäivänsä aikoina ja onnittelukäynti ei ollut siksi toteutunut. Haastatteluluvan kysymisen esti myös se, ettei kaikille vanhuksille löytynyt puhelinnumeroa tai yhteystietoja lainkaan, vaikka nimi oli onnittelulistassa.

Aloitin aineiston käsittelemisen kirjoittamalla kaikki nauhoittamani haastattelut sanasta sanaan teksteiksi. Luin tekstit läpi kaksi kertaa, minkä jälkeen etsin niistä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Pelkistin alkuperäisilmaukset ja ryhmittelin ne tutkimuskysymysten teemojen mukaan siten, että samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistin omiin kategorioihin, joista etsin alaluokkiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tämän jälkeen erotin tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon yläluokkiin. Valikoidun tiedon perusteella muodostin yhteisen yhdistävän kategorian, josta sain vastauksia tutkimuskysymyksiini. (liite 2)

5.4 Tutkimusaineiston analyysi

Tässä laadullisessa tutkimuksessa käytin analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä. Tuomen ja Sarajärven 2009, 91–92 mukaan laadullisen tutkimuksen aineistossa löytyy useita kiinnostavia asioita, mutta on valittava rajattu, kapea ilmiö, joka vastaa tutkimuksen tarkoitusta. Sisällönanalyysin tavoitteena on kuvata aineiston merkityksiä, seurauksia ja sisältöjä, minkä tuloksena syntyy käsiteluokituksia tai malleja (Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen 2009, 133–134). Tässä tutkimuksessa olin kiinnostunut onniteltavien omista odotuksista onnittelukäyntien suhteen sekä siitä, miten onnittelukäyntityötä voidaan kehittää diakoniatyön näkökulmasta. Tarkastelen myös, miten asiakkaan kotona toimittiin onnittelukäynneillä.

Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei katsota olevan tekemistä analyysin lopputuloksen kanssa, koska analyysin oletetaan olevan aineistolähtöistä. Analyysin teoria koskee lähinnä analyysin toteuttamista. Laadullisessa tutkimuksessa on ongelmana, että käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat lopputulokseen. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa on kyse siitä, voiko tutkija kontrolloida, että aineiston analyysi tapahtuu tiedonantajien ehdoilla eikä tutkijan ennakkokäsitysten mukaan. Tämä pyritään ratkaisemaan sillä, että tutkija kirjoittaa omat ennakkokäsityksensä ilmiöstä auki. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.)

Aineistolähtöistä laadullista eli induktiivista sisällönanalyysiä voidaan kuvata kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäiseksi tehdään pelkistäminen eli redusointi, joka tehdään aukikirjoitetulle haastatteluaineistolle. Se voidaan tehdä etsimällä aukikirjoitetusta ai-

neistosta tutkimustehtävän kysymyksiä kuvaavia ilmauksia. Ennen analyysin aloittamista määritetään analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana tai teema. Sen määrittämistä ohjaa tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Aineiston ryhmittelyssä eli klusteroinnissa alkuperäisilmaisuista etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, jotka ryhmitellään. Ryhmittely yhdistetään luokaksi, joka nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Klusteroinnilla, luokilla ja luokkien nimeämisellä luodaan pohja tutkimuksen perusrakenteelle. Sen jälkeen erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja tämän valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä eli tehdään abstrahointi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistelemällä käsitteitä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113.)

6 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavassa esitän opinnäytetyön tutkimuksen päätulokset. Tutkimustulokset olen jakanut kolmeen ryhmään tutkimuskysymysten mukaisesti.

6.1 Haastateltujen odotuksia onnittelukäyntityöstä

Tässä tutkimuksessa suurin osa haastateltavista osasi odottaa seurakunnan tekemää onnittelukäyntiä. He tiesivät seurakunnan perinteestä tehdä onnittelukäyntejä syntymäpäivinä ikääntyneiden seurakuntalaisten luokse. Haastateltavista erityisesti yli 90-vuotiaat olivat odottaneet onnittelukäyntiä syntymäpäivänään ja järjestäneet omat asiansa siten, että pystyvät ottamaan onnittelukäyntiä tekevän vierailijan vastaan. Seuraavasta kahdesta kommentista käy ilmi yli 90-vuotiaiden ajatuksia.

Kyllä mä niin uskoin kun on niin aina käyneet. Sen jälkeen joka vuosi kun täyttää yhdeksänkymmentä. Mutta ne unohti nyt. En mä sitä kauheesti ihmetelly, mutta kyllä mä tietysti ajattelin, että tulee.

Viime vuonna mä järjestin sillä tavalla, että mä sen hoitokerran vaihdoin kaupungin kanssa, kun sieltä käydään kerran viikossa hoitoapua, kun mä en saa käydä yksin kylvyssä, niin ei tullu ollenkaan.

Seurakuntalaiset odottivat käyntiä, mutta heillä ei ollut suuria odotuksia käynnin sisältöä kohtaan. He lähinnä odottivat, että heitä muistetaan seurakunnasta, käydään tervehtimässä ja kohdataan heidät.

Nooh..., en minä mitään erikoisempaa, sen vain että käy tervehtimässä ja muutaman sanan voi vaihtaa.

Onnittelukäynniltä ei odotettu mitään ihmeellistä ja itse onnittelukäynti koettiin odotusten täyttymisenä. Onnittelukäynnin odotusten täyttymistä kuvattiin positiivisena kokemuksena. Odotukset täyttyivät, kun onnitteltavat saivat jutella ja heitä muistettiin seurakunnasta. Onnittelukäyntejä pidettiin välittöminä juttutuokioina ja lämpimänä tapana muistaa ikääntyneitä seurakuntalaisia.

En minä osannu odottaa mitään. Mutta kauheen iloseks tulin kyllä.

No ei mitään muuta kun saa jutella.

Kukaan haastateltavista ei esittänyt toivomuksia onnittelukäyntityön muuttamiseen. He olivat tyytyväisiä nykykäytäntöön ja toivoivat sen jatkuvan samanlaisena. Yhden vastaajan mielestä se oli täysipainoinen juttu. Seurakunnan tapaa tehdä onnittelukäynti kotikäyntinä pidettiin lämpimänä ajatuksena vanhuksia kohtaan.

6.2 Onnittelukäyntityön kehittäminen diakoniatyön näkökulmasta

Teemahaastattelussa kysyttiin, kenen onniteltavat haluaisivat tekevän heidän luokseen onnittelukäynnin. Yksi haastateltava toivoi papin käyntiä, mutta totesi pääasian olevan, että seurakunnasta muistetaan. Muilla ei ollut toivomuksia onnittelukäynnin tekijän suhteen. Vapaaehtoisen tekemä onnittelukäynti sopi yhtä lukuun ottamatta kaikille onniteltaville. Useimmiten käynnin tekijä on onniteltavalle entuudestaan tuntematon, vaikka olisikin seurakunnasta, ja onnittelijan käynti merkitsee ennestään tuntemattoman ihmisen kohtaamista.

No miksei ka, vieraitahan ne kaikki on. Että sama asiahan se sitten.

Eihän sen mulle mitään väliä ole. Enkä tunne ketään niin kovin hyvin.

Yksinäisyyden kokemuksia kartoitettiin haastateltavilta kysymällä suoraan, miten usein he kokivat itsensä yksinäiseksi. Vastauksista ilmeni, että tässä tutkittavien joukossa yksinäiseksi koki itsensä päivittäin yksi haastateltava. Hän oli puhelimella yhteydessä lapsensa kanssa joka päivä, mutta ei tavannut tätä päivittäin. Haastateltavista yksin asuvia oli kuusi ja puolisonsa kanssa asuvia kaksi. Joskus olonsa yksinäiseksi kokivat molemmat puolisonsa kanssa asuvista sekä yksi yksin asuva. Neljä yksin asuvaa vastasi, ettei tunne itseään yksinäiseksi lainkaan.

No ainahan joskus. Kun kerran täällä yksin on. Mutta täytyy sanoa, että kyllä mä aika hyvin sentään oon viihtynyt omassa olossani.

Varmaan päivittäin, mutta en somoseks yksinäiseksi, että minut olis niinku hyljätty, sillä mulle soitetaan. Mutta siitä huolimatta mä tunnen itteni yksinäiseksi joskus täällä. Koska ei ketään käy enää. Mun kaikki vanhat tuttavat ovat kuolleet tai sitten niin huono kuntoisia etteivät voi tulla tänne rappusiakaan.

Mä en oo päästänyt sitä yksinäisyyden tunnetta pintahan....kun täällä aina yksin istuu.....sitä jollakin lailla irtaantuu keikesta....

Päivittäisiä kontakteja haastateltavilla oli lähinnä omiin lapsiinsa. Lähisukulaiset tai naapurit kävivät muutaman tutkittavan luona päivittäin auttamassa tai hoitamassa asioita. Yhden haastateltavan luona kävi kaupungin kotipalvelusta työntekijä joka päivä. Puhelinkontaktit muodostivat lähes kaikilla haastateltavilla merkittävän päivittäisen yhteydenpitotavan omiin lapsiin, naapuriin tai muihin läheisiin ihmisiin, jotka hoitivat haastateltavan asioita. Yksi vastasi, ettei tapaa päivittäin ketään.

*Ei ketään. Mä en oo päästänyt sitä yksinäisyyden tunnetta pintaan ollenkaan. Mä oon niin tottunu olemaan jo yksin, että mä viihdyn yksin. Senta-
kia mulla on näitä. (Näyttää ristikoita ja kryptoja joita on täyttänyt). Il-
man niitä mä en tulisi toimeen ja televisio mulla on päällä sitä varten,
sieltä tulee ääntä. En mä likikään aina katto sitä, sen takia, että nämä ovat
mulle tärkeämmät, nämä kryptot, siinä muisti pysyy.*

Ihmiskontaktien tarvetta kartoitettiin haastattelussa kysymällä halua tavata enemmän muita ihmisiä. Puolet vastaajista koki tarvetta olla enemmän tekemisissä muiden ihmisten kanssa kuin mitä heillä nyt oli sosiaalisia kontakteja. Aikaisemmin samassa talossa asuneet olivat soittaneet ja tulleet käymään ja tarjoamaan apuaan, mutta eivät enää. Naapurit tai samassa pihapiirissä olevat kaverit olivat tulleet vanhoiksi ja sairiksi tai heitä ei enää ollut.

*Kiva olis niinku ennen, joskus joku tuli ja soitti. Sitten kun täs kerrostalos
ei kukaan, koskaan, tule ja kysy, että tarvitsiks sä jotakin, se on varmaan
kerrostaloissa. Mutta, jos mä apua tarvitsen niin mä tiedän, että mä saisin
kuitenkin heiltäkin apua.*

*Mä tykkään ihmisistä ja tavata niitä, mutta vahinko vaan, että me ollaan
siinä iässä, että meidän läheisiä kavereita ei enää oo tai sitten ne on niin
sairait , että niitä ei näe eikä ne pysty tulemaan.*

Osa vastaajista oli vielä hyvässä kunnossa ja pääsi liikkumaan hyvin itse. Se antoi mahdollisuuden tavata ulkona tai kauppareissulla hyvänpäivän tuttuja ja jutella tai osallistua ikäihmisille suunnattuihin toimintoihin, kuten liikuntaryhmiin tai erilaisiin kerhoihin.

*Ei minulla ole mitään toiveita. Minä sattumanvaraisesti aina tapaan. Mi-
nä en sillä lailla erottele ihmisiä onko ne nuoria vai vanhoja tai vammai-
sia tai jotakin, niin minä voin sitten jutella kaikkien kans ja minulla on
paljon sellaisia hyvän päivän tuttuja.*

Tämä on nyt riittävä, siinä mieles kun minä käyn jumpas kerran viikos ja sitten minä oon ollu sellaaes ystäväkerhos tai mikä se on. Mä oon siälä käyny.

Kotikäynnin sijaan järjestettävä yhteisöllinen juhla seurakunnassa samanikäisten syntymäpäivää viettävien kanssa kiinnosti onniteltavia. Vastaajista kaikki yhtä lukuun ottamatta kokivat yhteisen juhlan hyvänä, mutta suurin osa toivoi mieluummin kotikäyntiä. Useammalla liikkuminen ja lähteminen tuottaisi vaikeuksia tai voimat eivät olleet riittäviä, joten juhlaan osallistuminen ei onnistuisi. Kotikäynti koettiin hyvänä tapana tehdä onnittelukäynti.

Tietysti sekin, kuinka sitten se kulkeminen, mullahan on kyllä kaupunkikortti. En mä usko, että mä tunnen ketään. Kyllä se on melkein kivampi kun kotiin tullaan. Koska mä olen erittäin huono lähtemään.

Syntymäpäivän jälkeen tapahtuvaa käyntiä kartoitettaessa toivottiin, että tapaamiselle sovitaan aika tai tulosta ilmoitetaan etukäteen. Monelle vastaajalle sopi syntymäpäivän jälkeinen käynti, mutta osan mielestä oli parempi käydä silloin kun on syntymäpäivä.

Kyllä se parempi on tiätysti, että se on silloin kun on syntymäpäivä.

Aivan yhtä hyvä, ei siinä yhtään mitään väliä.

No se riippuu siitä koska se syntymäpäivä on ja kuinka itelle sopii.

No tietysti semmosena päivänä, niin tuota osaa vähä niinku varautuakin, että voi käydä.

Se vaan kun, että ilmoitetaan ja kysytään se että, sattuu aina olemaan joskus niin ettei oikein sovi tulla.

Ihan sama mulle, koska minä en vietä syntymäpäiviä.....mutta tulette silloin kun sopii.

Koska mä ajattelin, että jos täällä olis silloin tarjottavaa ja jotakin, mutta tuli niin paljon aikaisemmin, ku viikkoa aikaisemmin. Eikä soitettu. Sellainen nuori tyttö tuli. Eikä he soittanut, en mä osannu odottaakaan, että ne viikkoa, ei ne aina ole, kyllä yleensä on soitettu.

6.3 Onnittelukäynneillä toimiminen

Seurakunnan seurakuntalaisten kotiin tekemillä onnittelukäynneillä vietiin lahjaksi kirja tai kukkia. Kaikkien haasteltavien luona keskusteltiin tai juteltiin onniteltavan kanssa tai

paikalla olleiden vieraiden kanssa. Kahdestaan jutteleminen ja kohtaaminen koettiin mielekkääksi. Silloin kun paikalla oli muita vieraita, yhteisen keskustelun syntyminen koettiin tärkeäksi. Onnittelukäynnintekijälle haluttiin yleensä tarjota kahvia tai teetä. Monessa vastauksessa nousi esille toivelaulun tai virren laulaminen tai työntekijän omasta aloitteesta laulaminen tai musiikin esittäminen.

No kun mä oon pyytäny monta kertaa laulamaan, koska mä niin kauheen mielelläni kuuntelen kun joku laulaa. Sitten kerran hänellä oli kitara mukana, kyllä mä niin tykkäsin siitä.

Se esitti ainakin yhden kauniin laulun tai virsi se tais olla. No ei siinä sitten oikein muuta kun juteltiin kaikki yhdessä.

No tietysti tuotiin kirja lahjaksi ja pidettiin aina jonkinlainen puhe. Ja sitten haluttiin aina veisata joku minua miellyttävä virsi tai hengellinen laulu.

Hän luki minulle ensimmäisen luvun tuosta kirjasta ja sitten me keskusteltiin kaikkia. Minä tietysti kyselin.

Kaikkia onnittelukäyntejä haastateltavat eivät olleet kokeneet onnistuneina. Onnittelukäynti koettiin epäonnistuneena, kun onnittelija tuli käymään syntymäpäivän jälkeisenä päivänä ja jäi kiireisenä eteiseen.

Ensimmäinen kerta oli onnistunu, että hänen kanssaan istuttiin ja juteltiin, mutta seuraava ei tullu eteisestä tänne sisälle ollenkaan ja tuota eteisessä vaan seiso eikä kaun viipyny sielläkään, että hänen kanssaan ei päästy oikeen juttuun. Jollain lailla se edellisen päivän odotus ja muuta niin se vei siitä, että mä en päässy hänen kanssaan samaan yhteyteen kuin mitä ensimmäisen kanssa.

Haastattelun lopuksi pyydettiin haastateltavia kertomaan toiveistaan tai ajatuksistaan. Heidän kommenttinsa koskivat pääasiassa nykyistä onnittelukäyntityötä, jonka he toivoivat jatkuvan samanlaisena kuin tähänkin asti. Syrjäytyneisyyden kokemus nousi selkeästi esiin yhdessä vastauksessa.

Ei mulla oo mitään muuta kerrottavaa, kun täällä aina yksin istuu jotta, sitä jollakin lailla irtaantuu kaikesta, kun yksin istuu, että sitä taas se yhteydenotto kestää kauemmin. Vaikka mä kuinka koitan pysyä, mulla tulee sanomalehti, mä oon kaikki muut lehdet lopettanu, mä en jaksa enää lukemiin syventyä, että mutta sanomalehtiä ja sitten tv:stä kuuntelen, että kyllä mä koitan mukana pysyä maailman menossa.

6.4 Tulosten tarkastelua

Teemahaastatteluun osallistuneiden tutkittavien joukko muodostui kotona asuvista seitsemästä naisesta ja yhdestä miehestä. Kaikki haastatteluun osallistuneet yli 90-vuotiaat olivat naisia. Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tulokset osoittavat, että seurakunnan tekemiä onnittelukäyntejä odotetaan ja ne koetaan tärkeänä seurakuntayhteyden säilyttämisen muotona ikääntyvälle ihmiselle. Onnittelukäynneillä on pitkät perinteet, ja niitä osataan odottaa aikaisemman kokemuksen perusteella. Yli yhdeksänkymmentävuotiailla oli eniten kokemusta onnittelukäyntityöstä, ja pettymyksen kokemukset olivat suuria, kun onnittelukäynti ei toteutunut oikeana aikana. He tiesivät odottaa seurakunnasta työntekijää käymään juuri syntymäpäivänä. Heidän elämän sisällössään onnittelukäynti kerran vuodessa oli erityisen merkityksellinen. Käynnin suuri merkitys näkyi siinä, että he olivat mietineet valmiiksi tarjoilumahdollisuuden ja sen, ettei samana päivänä ole muuta ohjelmaa. Yli 90-vuotiaiden kotona asuvien onnittelukäyntityöllä on suuri merkitys seurakuntayhteyden säilyttämisen kannalta.

Haastavan työstä tekee onniteltavan kohtaaminen. Työntekijöiltä vaaditaan vastuuntuntoa, jotta he tekevät onnittelukäynnin sovittuna ajankohtana ja huomiovat onniteltavan tarpeen ajan antamisessaan kotikäynnillä. Diakonisen kotikäyntityön oppaassa (2010) on vanhuksen kotona tapahtuvan kotikäynnin tavoitteiden kerrottu määrittyvän vanhuksen tarpeesta käsin. Kotikäynnillä on tärkeää rakentaa luottamuksellinen suhde ja luoda kiireetön, kuunteleva sekä hyväksyvä ilmapiiri, jossa voi rauhassa keskustella. Tavoitteena on luoda ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen. (Diakoninen kotikäyntityö 2010: 8.)

Onniteltavat odottivat seurakunnasta käyntiä, mutta käynnin sisällön suhteen heillä ei ollut suuria odotuksia. Odotukset täytyivät, kun seurakunnasta otettiin yhteyttä ja onniteltavat saivat kokea seurakuntayhteyden. He lähinnä toivoivat kohtaamista ja välitöntä keskusteluhetkeä, joka koettiin lämpimänä tapana muistaa ikääntyneitä seurakuntalaisia. Kaikkien haastateltavien luona olivat odotukset täytyneet ainakin joskus. Yli 90-vuotiaiden luokse oli tehty useampi onnittelukäynti, ja niihin mahtui odotukset täyttäneitä käyntejä sekä käyntejä, jotka eivät täyttäneet odotuksia. Tässä tutkimuksessa negatiivisia kokemuksia käynnin sisällön suhteen koki kaksi vastaaja. Negatiivinen kokemus syntyi työntekijän kokemattomuudesta työskennellä ikääntyneiden kanssa sekä vain

eteisessä käynti. Tämä haastaa seurakunnan kouluttamaan onnittelukäyntityötä tekeviä kohtaamaan ikääntyneitä.

Seurakunnan perustehtävä on seurakuntayhteys. Gothóni (2009) on tutkinut ikääntyneiden yksinäisyyttä ja kirjoittaa, että seurakunnalta odotetaan yhteydenottoa erityisesti elämän murros- ja kriisivaiheissa. Iäkkäät ihmiset kokevat helposti, ettei heitä huomata tai he eivät herätä mielenkiintoa. Heillä on tarve tulla kohdatuksi ja huomatuksi. Iäkkäiden viesti huomatuksi tulemisesta saattaa olla niin heikko, että edellyttää aktiivista halua nähdä ja tunnistaa heidän odotuksensa oikein. (Gothóni 2009, 92–93.)

Haastateltavat eivät halunneet muuttaa nykyistä onnittelukäyntityön tapaa tehdä kotikäynti. He olivat tyytyväisiä nykyiseen toimintatapaan. Heillä ei ollut myöskään erityisiä toiveita onnittelukäynnin tekijästä. Yksi vastaaja toivoi pappia, mutta hänellä oli hyviä kokemuksia myös diakoniatyöntekijöiden käynneistä. Seurakuntalaiset, joiden luokse onnittelukäynti oli toteutunut, kokivat, että vapaaehtoistyöntekijä voi myös tehdä onnittelukäynnin. Heille ei ollut väliä, kuka onnittelukäynnin tulee tekemään, koska seurakunnan tervehdyksen tuoja on kuitenkin vieras ja tuntematon henkilö onniteltavalle. Tärkeämpänä koettiin, että saadaan keskustella. Tämän tuloksen pohjalta vapaaehtoisia voitaisiin kouluttaa tekemään seurakunnan onnittelukäyntejä tulevaisuudessa.

Vaasassa oli tilastojen mukaan viime vuonna 2 991 ihmistä, jotka ovat täyttäneet 80 vuotta, ja vuonna 2020 heitä olisi ennusteen mukaan 3 685 eli 694 henkilöä enemmän (Vaasan kaupunkikehityksen väestösuunnite 2030). Kaikki he eivät kuulu Vaasan suomalaiseen seurakuntaan, mutta luku antaa viitteitä ikääntyvän väestön lisääntymisestä. Tämä tarkoittaa lisääntyviä onnittelukäyntejä koteihin, mikäli sama onnittelukäytäntö jatkuu. Kirkon vanhustyön strategiassa kehittämistavoitteena on vastuullisten tehtävien lisääminen vapaaehtoistyössä. Strategiassa todetaan, että seurakuntien tulisi kehittää toimintaansa niin, että juuri eläkkeelle jääneillä olisi mahdollisuus toimia aktiivisesti seurakunnassa. (Kirkon vanhustyön strategia 2015, 16–17.) Vaasan suomalaisen seurakunnan strategian kehittämislinjoissa on nostettu esille väestön ikääntyneiden suhteellisen osuuden huomattava kasvaminen tulevina vuosina (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015, 9).

Tässä tutkimuksessa onniteltavat eivät kokeneet merkittävää yksinäisyyttä yhtä lukuun ottamatta. Pääsääntöisesti heillä kaikilla oli läheisiä, joita he tapasivat lähes joka päivä. Puhelinkontaktit olivat kaikilla haastatelluilla tärkeitä pidettäessä yhteyttä läheisiin ihmisiin. Ikääntyneet, jotka asuivat yksin, olivat tottuneet yksin oloon. Haastateltava, jolla ei ollut sosiaalisia kontakteja päivittäin, viihtyi kuitenkin yksin eikä kokenut yksinäisyyden tunnetta. Kaikki saivat apua tarvittaessa puhelimella. Läheisiä ihmisiä olivat lapset ja lapsenlapset sekä vielä heidänkin lapsensa. Myös naapurit olivat monen kohdalla merkittäviä läheisiä ja avun antajia päivittäin. Yhden haastateltavan luona kävi kotipalvelutyöntekijä kaksi kertaa päivässä, ja lisäksi hän tapasi naapurin ja oman lapsen päivittäin. Merkillepantavaa oli, että pariskunnat, jotka asuivat yhdessä, kokivat joskus yksinäisyyden tunnetta. Tässä tutkimuksessa vuorovaikutusten määrä näyttäisi vähentävän yksinäisyyden kokemusta.

Routasalo (2005, 19) toteaa tutkimuksessaan, että yksinäisyyttä voidaan kokea, vaikka ympärillä olisi paljon ihmisiä. Yksinäisyyden tunne voi peittyä masentuneisuuden oireiden taakse tai heikentää ihmiselämänlaatua. Mirva Heikkilä-Tyni (2011, 58-59) tuo tutkimuksessaan esille, että syntymäpäiväkäynneillä on merkittävä asema terveysongelmien havaitsemisessa. Terveystieteiden tutkimuskeskus (2011) edellyttää kuntia toimimaan yhteistyössä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi julkisten, yksityisten, yleishyödyllisten ja yksityisten toimijoiden kanssa. Tässä on kehitettävää seurakunnan ja kunnan yhteistyössä, jotta löydetään yksinäiset ja syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset. Yhteistyötä seurakunnan ja kunnan kanssa kehittämällä voitaisiin toimia paremmin terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja tarvittaessa auttaa ikääntyneitä oikeanlaisen avun piiriin. Vaasan suomalaisen seurakunnan strategiassa on otettu esille yhteistyö kaupungin ja kolmannen sektorin yhteistyötahojen kanssa, jotta voidaan auttaa erityisesti niitä, jotka jäävät ilman apua. Strategiassa muistutetaan, että auttamistyössä on pidettävä huoli siitä, että seurakunnallinen auttamistyö säilyttää diakonisen luonteensa. (Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015, 9.)

Sosiaalisia kontakteja haastateltavat toivoivat enemmän. Muutama oli tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen, mutta puolet onniteltavista toivoi tapaavansa enemmän muita ihmisiä. Kattainen (2010, 193–194) on perehtynyt ikääntyvien elämänlaadun edistämiseen ja toteaa sosiaalisilla verkostoilla olevan merkitystä yleisen elämänlaadun määrittäjänä.

Useimmille haastateltavista olisi sopinut käynti seurakunnasta vasta syntymäpäivän jälkeen. Tässä tutkimuksessa tärkeänä koettiin, että tiedetään tulosta. Yli 90-vuotiaat tiesivät odottaa seurakunnasta käyntiä vuosittain. Ikääntyneet haastateltavat olivat järjestäneet asioitaan siten, että samalle päivää ei tule muuta ohjelmaa. Osa oli pettynyt siihen, kun seurakunnasta ei oltu tultukaan tai ettei työntekijällä ollut aikaa tulla eteistä sisälle. Aineiston perusteella voidaan todeta, että erityisesti yli 90-vuotiaat kotona asuvat kokivat seurakunnan muistamisen syntymäpäivänä tärkeäksi asiaksi. Jatkossa olisi tärkeää puhua yhteisesti työntekijöiden kanssa siitä, että ikääntyneimmät, kotona asuvat seurakuntalaiset odottavat käyntiä, mutta toivovat ajan sopimista onnittelukäynnille. Kohtaamisen, läsnäolon ja ajan antamisen merkitykseen kannattaisi kiinnittää huomiota onnittelukäynneillä. Anna & Arvo -hankkeessa (Gothóni 2009, 26) kotikäyntityön tärkeimpänä tavoitteena pidettiin ihmisen kokonaisvaltaista kohtaamista, kuuntelemista ja tuen tarpeen kartoittamista.

Yhteisöllinen syntymäpäiväjuhla kiinnosti useita haastateltavia, mutta liikkuminen koettiin suurimmaksi esteeksi juhlaan pääsemiselle. Ikääntyneet kokivat voimansa heikoiksi ja yhteiseen syntymäpäiväjuhlaan lähtemisen vaikeaksi. Onniteltavien mielestä yhteisöllisessä juhlassa ei olisi heille tuttuja ihmisiä, ja sellaiseen jäisi menemättä. Haastateltavat toivat tässä tutkimuksessa esille, että henkilökohtainen kotikäynti on mieluisin tapa muistaa ikääntyneitä seurakuntalaisia. Tämä osoittaa kotikäyntimuotoisen onnittelukäynnin toimivan ikääntyneiden kohdalla seurakuntayhteyden säilyttämisen muotona. Yhteisöllinen juhla antaisi mahdollisuuden sosiaalisiin kontakteihin, mutta Kirkkopalvelujen julkaisemassa diakonisen kotikäyntityön oppaassa on määritelty seurakunnan tehtäväksi viedä ”kirkko” vanhuksen luokse, ellei hän itse pääse enää osallistumaan seurakunnan tilaisuuksiin (Diakoninen kotikäyntityö 2010: 7). Vaasan seurakunnan strategiassa tavoitteeksi on asetettu jokaisen jäsen kohtaaminen viisi kertaa vuodessa (Vaasan seurakunnanstrategia 2015: 10). Tulosten pohjalta kannattaa pohtia, miten tulevaisuudessa mahdollistetaan kotikäyntimuotoisten onnittelukäyntien jatkuminen vanhusten luokse.

Onnittelukäynneillä keskusteleminen ja yhdessä istuminen koettiin hyvänä tapana toimia syntymäpäivää viettävän luona. Sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitys korostui kahdenkeskisen tapaamisen aikana tai yhdessä muiden syntymäpäivävieraiden kanssa keskustellessa. Monelle onniteltavalle oli tärkeää järjestää tarjoilua työntekijä käynnin aikana. Hengellisen laulun tai virren laulaminen yhdessä vieraiden kanssa koettiin mie-

luisana tapana toimia onniteltavan luona. Erityisesti oltiin ilahtuneita, jos työntekijä oli käynnillään itse laulanut tai soittanut kitaraa. Onniteltava ja hänen vieraansa odottavat seurakunnantyöntekijän keskustelevan tai laulavan heidän kanssaan. Virsien merkitys ikääntyneille on Spännärin tutkimuksen (2008) mukaan suuri. Virsien laulaminen tai lukeminen ääneen on hyvä tapa toimia onnittelukäynneillä. Spännärin tutkimuksessa Herran siunaus on koettu tärkeäksi ja se on hyvä muistaa onnittelukäynnille mennessä, mikäli onniteltava tai hänen vieraansa odottavat työntekijän pitävän puheen ja rukoilevan puhetta. (Spännäri 2008, 205.) Onnittelukäynnille mennessä on hyvä valmistautua etukäteen henkisesti ja hengellisesti. Uusimissa virsikirjoissa on mukana liiteosa, josta löytyy syntymäpäivän rukoushetken kaava. Sama kaava löytyy myös kirkollisten toimistusten kirjasta. Kirsti Koivulan kokoamissa virikekirjoissa (1995, 2004) on monia ehdotuksia keskustelunaiheiksi onnittelukäynneille. Kokosin näistä yhden mallin (liite 4) käytettäväksi onnittelukäynneillä. Virsiä, raamatuntekstejä ja rukouksia vaihtamalla mallista saa muokattua tilanteeseen sopivan kokonaisuuden. Enkelikiiltokuvia malliin hain internetistä Google-hakukoneen kuvahauulla.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa työn sisäinen johdonmukaisuus ja lähteet sekä se, miten niitä on käytetty. Toinen tärkeä tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttava tekijä on työn eettinen kestävyys. Se tarkoittaa sitä, että työn tutkimussuunnitelma, tutkimusasetelma ja raportointi ovat hyvin tehtyjä. Tutkijalla on vastuu aiheen eettisestä valinnasta. Siihen kuuluu pohdintaa siitä, miten ja kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Tutkimuksen eettisiin perusteisiin kuuluu selvittää osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Tutkimukseen osallistumisen on oltava vapaaehtoista ja osallistujilla on oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Osallistujan on tiedettävä, mistä tutkimuksessa on kyse. Osallistujille ei pidä aiheutua vahinkoa, ja heidän hyvinvointinsa on asetettava etusijalle. Mahdolliset ongelmat on otettava etukäteen huomioon. Luottamuksellisia, tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja ei saa luovuttaa ulkopuolisille, eikä niitä saa käyttää muuhun tarkoitukseen kuin mihin niitä on luvattu käyttää. Kaikkien osallistujien on jäätävä nimettömäksi. Tutkimukseen osallistujilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa, ja tutkijan on noudatettava lupaamia sopimuksia. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 125–131.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta nousee esille kysymys totuudesta ja objektiivisesta tiedosta. Näkemykset totuudesta vaikuttavat tutkimuksen luotettavuuskysymyksiin. Laadullisen tutkimuksen teorianmuodostus ei tule toimeen ilman koherenssiteoriaa, jonka mukaan väite on totta, jos se on yhtä pitävä tai johdonmukainen jo todeksi todettujen väitteiden kanssa. Tutkimuksen objektiivisuutta tarkasteltaessa on erotettava toisistaan havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Tutkijan on pyrittävä ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajaa itseään. Laadullisessa tutkimuksessa myönnetään se tosiasia, että tutkijan oma kehys, eli esimerkiksi sukupuoli, ikä, uskonto tai kansalaisuus, vaikuttavat siihen, mitä hän kuulee ja havainnoi. Tähän vaikuttaa se, että tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija. Luotettavuuspohdintoissa pyritään huomioimaan myös tutkijan puolueettomuusnäkökulma. Tutkimusmenetelmän luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoituskin mitata ja reliabiliteetilla tutkimustulosten toistettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa näitä käsitteitä on kritisoitu, koska ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä. Laadullisessa tutkimuksessa edellytetään, että tutkimuskohteen oletetaan olevan reaalisesti olemassa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134–136.)

Tutkimusaiheeni valintaan vaikuttivat omat kokemukseni tehdessäni seurakunnan onnittelukäyntejä diakoniatyöntekijän sijaisena. Usein kävi niin, että onnitteltavaa ei tavoittanutkaan onnittelukäynnille mennessä. Tähän kului työaikaa, mikä turhautti ja herätti eettisiä kysymyksiä onnittelukäyntityön tavoitteesta. Toinen ajatuksia herättävä kysymys oli, miten onnittelukäynnillä toimitaan onnittelavan kotona. Tutkimuksen kohdejoukoksi valitsin seurakuntalaisia, joiden luokse oli toteutunut onnittelukäynti, saadakseni heidän omia kokemuksiaan onnittelukäyntityön kehittämisen pohjaksi ja tiedon siitä, odottavatko seurakuntalaiset itse onnittelukäyntejä.

Tutkimuksessa etenin johdonmukaisesti etsimällä kirjallisuudesta ikääntymiseen liittyviä tutkimuksia ja kirjallisuuskatsauksia, jotka pohjautuivat diakoniatyön haasteisiin. Suomessa tehtyjä seurakunnan onnittelukäyntityötä koskevia tutkimuksia en löytänyt. Syntymäpäiväkäyntityötä sivuttiin kirjallisuudessa, joka koski seurakunnan diakoniatyötä tai kirkon uusimpia strategioita. Tutkimuksen luotettavuuden vahvistamiseksi kerroin avoimesti aineiston hankkimisen olosuhteet sekä perustelut ratkaisuille. Tutkimus-

tuloksen luotettavuuden lisäämiseksi käytin haastateltujen suoria lainauksia, joiden kautta päädyin johtopäätöksiin.

Haastateltavien kohdejoukkoon en ottanut sellaisia onniteltavia, joiden luokse olin itse tehnyt onnittelukäynnin. Pyrin tällä saamaan luotettavan ja puolueettoman tuloksen, koska kaikki haastateltavat olivat minulle ennestään tuntemattomia. Tutkimuksen laadullinen ote ja teemahaastattelu onniteltavien kotona heille luonnollisessa ympäristössä antoivat mahdollisuuden saada luotettavaa tietoa onniteltavien omista kokemuksista seurakunnan onnittelukäyntityöstä. Teemahaastattelun kysymykset soveltuivat hyvin tämän tutkimuksen tarkoitukseen. Ainoa väärin ymmärretty kysymys koski onnittelukäyntiä syntymäpäivän jälkeen. Tarkoitus oli kartoittaa syntymäpäivän jälkeen tapahtuvaa käyntiä diakonisen ennaltaehkäisevän työn kannalta, haastateltavat sen sijaan ymmärsivät kysymyksen ainoistaan onnittelukäynti merkityksessä. Vaikka kysymyksen vastaukset eivät vastanneet alkuperäiseen tarkoitukseen, ne antoivat kuitenkin tärkeää tietoa toivomuksesta, että onnittelukäynnin aika sovitaan etukäteen.

Onniteltavien kohdejoukosta (N 22) sain haastateltavaksi seitsemän naista ja yhden miehen. Haastatteluluvan saaminen ei ollut helppoa. Kaksi tavoitelluista ei vastannut puhelimeen useista yrityksistä huolimatta. Kolmelle ei löytynyt yhteystietoja ja osa oli niin huonokuntoisia, etteivät olisi pystyneet vastaamaan esitettyihin kysymyksiin. Puolisot tai kotipalvelun työntekijät kertoivat puhelimessa muistisairaudesta tai henkilön heikosta kunnosta, joka esti haastattelun. Kohdejoukosta jäi haastattelun ulkopuolelle 14 henkilöä. Kohdejoukon ulkopuolelle jääneet herättivät kysymyksen, olisiko näissä kohteissa ollut diakonisen etsivän työn tarvetta, yksinäisyyttä, sairautta, syrjäytymisvaaraa, sosiaalisten kontaktien puutetta, henkisen tai hengellisen avun tarvetta. Tämä kertoi mielestäni siitä haasteesta, jonka takia lähdin tekemään onnittelukäynneistä opinnäyte-työtä. Tämä joukko, jota en saanut tutkimukseeni tiedonantajiksi, kertoi omalta osaltaan siitä, mikä voi aiheuttaa työntekijöiden turhautumista onnittelukäyntityötä kohtaan.

7 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä käytetty teemahaastattelu sopi menetelmänä hyvin ikääntyneille tehtävään kyselyyn. Haastateltavat toimivat hyvin yhteistyössä ja tutkimustulokset kertovat puolestaan, että onnittelukäyntejä kotikäynnin muodossa kannattaa jatkaa. Tämän aineiston perusteella erityisesti ikääntyneimmät yli 90-vuotiaat kotona asuvat seurakuntalaiset odottivat kotikäyntiä, joka sisällöltään täyttää kohtaamisen, läsnäolon ja ajan antamisen merkityksen.

Seurakunnassa järjestettävä yhteisöllinen juhla ei saanut aineiston perusteella kannatusta. Haastateltavista kaksi kuului 80 vuotta täyttäneiden ikäryhmään. Jatkossa heidän muistamisensa yhteisöllisellä juhlalla voi olla tarpeellista, jotta ehditään käydä onnittelemassa kotona asuvia ikääntyneimpiä seurakuntalaisia. Onnittelukäyntien suunnittelemisessa tarvitaan työmuotojen sisäistä yhteistyötä sekä keskustelua yleisestä ja diakonisesta vanhustyöstä, jotta diakoniatyön käynnit voidaan kohdentaa erityisesti ikääntyneille, yksinäisille ja syrjäytymisvaarassa oleville ihmisille. Huolestumista aiheuttaa edelleen se joukko ihmisiä, joita en tavoittanut haastateltavaksi. Ajatus tukee yhteistyön kehittämistä kotipalvelun kanssa. Yhteistyötä vahvistamalla voidaan kehittää avun antamista heikommassa asemassa oleville ikääntyneille ja heille, joita ei muuten auteta. Kotipalvelun ja seurakunnan onnittelukäyntityötä tekevien yhteistyöllä voidaan löytää etsivän työn kautta eniten apua tarvitsevia. Läheisiä ihmisiä onniteltaville olivat lapset, sukulaiset, naapurit tai ystävät, ja yhteistyön merkitys ikääntyneen sosiaalisen verkoston kanssa on myös muistettava.

Vapaaehtoistyötä kehittämällä voidaan kouluttaa juuri eläkkeelle jääneitä seurakuntalaisia tekemään onnittelukäyntejä tai lähimmäispalvelijoiksi yksinäisille ja syrjäytymisvaarassa oleville. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella kotona asuvat ikääntyneet kaipaavat enemmän sosiaalisia kontakteja. Onnittelukäyntejä on myös mahdollista siirtää vapaaehtoisten tehtäviksi tulevaisuudessa. Haastatteluiden mukaan onnittelukäynnin tekijän ei ole pakko olla pappi tai diakoniatyöntekijä. Tämän tutkimuksen perusteella onnittelukäyntejä voivat tehdä koulutetut ihmiset, jotka haluavat toimia lähimmäisen hyväksi ja etsivät omaa paikkaansa toteuttaa lähimmäisenrakkautta seurakunnassa.

Onnittelukäyneillä toimiminen selkeytyi tutkimustulosten perusteella. Seurakuntalaiset odottavat onnittelukäynniltä keskusteluhetkeä, ajan antamista ja arvostavaa kohtaamista. Onnittelukäynnin sisällön suhteen merkitykselliseksi nousi laulaminen yhdessä syntymäpäivävieraiden kanssa tai laulun esittäminen onniteltavalle.

Aloitin opinnäytetyön suunnittelun syksyllä 2011 ja kirjallisuuskatsauksen tein keväällä 2012. Haastattelukysymykset ja haastattelut sain valmiiksi kesällä 2012 ja syyskuussa aloitin tulosten analysoinnin ja lopputuloksen kirjoittamisen. Työ palkitsee tuloksellaan. Sain vastauksia tutkimustehtävääni ja motivaatiota tehdä jatkossa onnittelukäyntityötä odotettuna vieraana, sovittuna ajankohtana, seurakunnan tervehdystä tuovana työntekijänä. Opinnäytetyön julkistamisen jälkeen esittelen työni Vaasan suomalaisen seurakunnan työntekijöille yhteisessä työntekijäkokouksessa. Onnittelukäyntityön kehittämisestä ja tämän tutkimustuloksen mahdollisesta hyödyntämisestä saavat päättää Vaasan suomalaisen seurakunnan työntekijät.

Opinnäytetyön on herättänyt kiinnostusta Lapuan hiippakunnan alueella työskentelevien diakoniatyöntekijöiden keskuudessa. Onnittelukäyntityön tutkimisen aloittamiseen sain tukea Lapuan hiippakuntasihteeriltä sekä kirkon koulutuksen työalasihteeriltä. Vaikka otos tutkimukseen ei ollut suuri, uskon tutkimustuloksen kiinnostavat seurakunnan diakoniatyöntekijöitä, koska tulokset antavat ensimmäisen kerran tutkittua tietoa kohde-ryhmältä, joita onnittelukäynnit koskevat. Kehittämisajatuksia tukevia tuloksia voivat hyödyntää tulevaisuudessa kaikki diakoniatyöntekijät omassa työssään. Jatkotutkimuksena voisi kartoittaa onnittelukäyntejä tekevien ajatuksia ja siten saada syvennettyä tietoa yhdistämällä onniteltavien ja työntekijöiden kokemuksia onnittelukäyntityöstä.

Tulevaisuuden haasteena on ikääntyvä väestö niin koko Suomessa kuin myös Vaasan seudulla. Tulevaisuuden kirkossa jäsenistöstä yhä suurempi osa on eläkeläisiä. Ikääntyneiden hyvinvointi on koko yhteiskunnan asia. Yksinäisyys on yksi yhteiskuntamme ja kirkkomme suurista haasteista. Kirkon on osaltaan oltava mukana hyvinvoinnin ylläpitämisessä yhteiskunnassa. Kirkkohallituksen ohjeiden (2010, 24.) mukaan diakonisen vanhustyön tulee kohdentua heihin, jotka eivät muuten tule autetuiksi.

Tienhaarassa seisoo mies
aivan liikkumatta;
kuin olisi lakannut odottamasta.

Pentti Saarikoski, 1973

LÄHTEET:

- Aalto, Kirsti & Gothóni Raili 2009. Ihmisen lähellä - Hengellisyys hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja
- Diakoninen kotikäyntityö 2010. Diakoninen kotikäyntityö – tukea ja rohkaisua vanhus-
ten parissa tehtävään kotikäyntityöhön. Helsinki: Kirkkopalvelut ry.
- Engeström, Yrjö & Niemelä, Anna-Liisa & Nummijoki, Jaana & Nyman, Juha 2009.
Lupaava kotihoito. Uusia toimintamalleja vanhustyöhön. Jyväskylä: PS-
kustannus.
- Gothóni, Raili 2005. Näkökulmia uskolliseen ja arvoja etsivään vanhukseen. Teoksessa
Eija Noppari & Paula Koistinen (toim.) Laatussa vanhustyöhön. Helsinki:
Tammi, 92–112.
- Gothóni, Raili 2009. Anna & Arvo: Tutkimus yhteisvastuuhankkeen toteutumisesta.
Helsinki: Kirkkopalvelut ry.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15.–16.
painos. Helsinki: Tammi.
- Heikkilä-Tyni, Mirva 2011. ”Tullee sielu ja ruumis hoitettua” Oulun hiippakunnan dia-
konissojen kokemuksia vanhusien kokonaisvaltaisesta terveyden edistämi-
sestä. – Diakonia 5–6/2011, 58–59.
- Helosvuori, Riitta & Koskenvesa, Esko & Niemelä, Pauli & Veikkola, Juhani (toim.)
2002. Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Honkanen, Hilka 2010. Verkostotyömenetelmien soveltaminen terveyttä edistävissä
toiminnassa. Teoksessa Anna-Maija Pietilä (toim.) Terveyden edistämi-
nen, teorioista toimintaan. Helsinki. WSOYpro Oy, 213–229.
- Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Hel-
sinki: WSOYpro Oy.
- Kattainen, Eija 2010. Ikääntyvien elämänlaadun edistäminen-ennakoivat kotikäynnit
ikäntyvien terveyden edistämisen työmenetelmänä. Teoksessa Anna-
Maija Pietilä (toim.) Terveyden edistäminen, teorioista toimintaan. Hel-
sinki: WSOYpro Oy, 191–207.
- Kiiski, Jouko 2009. Sielunhoito. Helsinki: Edita Prima.
- Kirkkohallitus 2009. Sinä olet kanssani. Kirkollisten toimitusten opas. 2.painos. Suo-
men ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:4.

- Kirkkohallitus 2010. Kirkko 2020. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusse-
lonteko. Helsinki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus.
- Kirkkojärjestys. Kirkkohallitus 2005. Helsinki
- Kirkkolaki. Kirkkohallitus 2005. Helsinki
- Kirkollisten toimitusten kirja. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja III.
Rukoushetkiä. Hyväksytty kirkolliskokouksessa 2003.
- Kirkon vanhustyön strategia 2015. Usko, toivo ja rakkaus-voimavaraksi vanhuudessa.
Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto sarja C 2005:5. Helsinki: Kirkkohal-
litus.
- Kivelä, Sirkka-Liisa 2006. Geriatriksen hoidon ja vanhustyön kehittäminen. Selvityshen-
kilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:30. Helsin-
ki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäy-
tetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. C Katsauksia ja
aineistoja 17. Tampere: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Koivula, Kirsti 1995. Iltamme iloksi. Ikinuorten virikekirja. Copyright Programmes
Kirsti Koivula & Co.
- Koivula, Kirsti 2004. Järjestä juhlat, ohjelmavastaavan kirja. Tampere: Programmes KK
& Co.
- Meidän kirkko 2009. Ykseyttä etsivä yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
ekumeeninen strategia vuoteen 2015. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Monikasvoinen kirkko 2008. Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2004–2007. Kirkon
tutkimuskeskuksen julkaisuja 103. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Myllylä, Martta 2004. Diakonisen hoitotyön mallin rakentaminen. Oulun yliopisto. Hoi-
totieteen ja terveyshallinnon laitos. Väitöskirja.
- Pietilä, Anna-Maija 2010. Terveiden edistämisen lähtökohtia – katsaus kirjan ydinsisäl-
töihin. Teoksessa Anna-Maija Pietilä (toim.) Terveiden edistäminen teo-
rioista toimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy, 10–14.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön
ottama suomennos. Helsinki: Kotimaa-yhtiöt Oy/Kirjapaja.
- Routasalo, Pirkko 2005. Ikääntyvän henkilön yksinäisyys-haaste hoitotyölle. Teoksessa
Eija Noppari & Paula Koistinen (toim.) Laatu vanhustyöhön. Helsinki:
Kustannusosakeyhtiö Tammi, 19–35.

- Rättyä, Lea 2009. Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.
- Rättyä, Lea 2012. Ikääntyneiden terveyden edistäminen diakoniatyössä. Viitattu 2.10.2012. <http://www.diaktutkii.fi/blogi.asp?id=101>
- Rättyä, Lea & Kotisalo Helena 2011. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen diakoniatyössä. – Diakonia 5-6/2011, 54–56.
- Saarikoski, Pentti 1973. Alue. Teoksessa Sirkka-Liisa Kivelä (toim.) Vuoroin minussa vanhuus, nuoruus. Suomalaisia runoja vanhenemisesta. Kustannusosakeyhtiö Tammi, 176.
- Spännäri, Jenni 2008. ”Rukous on perintöä suvusta sukuun”. Ikääntyneet ja uskonto vuosituhannen vaihteen Suomessa. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos. Helsingin yliopisto.
- Strategiaopas seurakunnille 2009. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:5.
- Terveydenhuoltolaki 2011. Viitattu 28.3.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- Thitz, Päivi 2006. Yhteisöllisyys diakoniatyössä. Diakonian tutkimus. 2/2002, 93–111.
- Thitz, Päivi 2009. Diakonian yhteisöllisyyden kehittämishanke (2007-2009). Loppuraportti. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Itä 2009.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uotila, Hanna 2011. Vanhuus ja yksinäisyys. Tutkimus iäkkäiden ihmisten yksinäisyyskokemuksista, niiden merkityksestä ja tulkinnoista. Tampereen yliopisto, terveystieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja.
- Vaasan kaupunkikehityksen väestösuunnite 2030. Viitattu 27.3.2012.
http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Etusivu/Kaupunkikehitys/Tilastotietoja_Vaasasta_ja_Vaasan_seudulta/Vaesto_ja_muuttoliike
- Vaasan suomalaisen seurakunnan strategia 2015. Strategiaa valmisteleva työryhmä. (painamaton lähde) 2011.
- Viljanen, Anne (toim.) 2007: Vanhuus marginaalissa. Kirkon sosiaalifoorumin kannanotto. Kirkkopalvelujen julkaisuja nro 15. Helsinki: Kirkkopalvelut ry.
- Virsikirja <http://evl.fi/virsikirja>. Viitattu 24.9.2012.

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO

12.07.2012

1. Diakoniatyön kehittäminen: (ennaltaehkäisevän työn merkitys)

Miten asutte? (yksin tai jonkun kanssa)

Keitä perheeseen kuuluu?

Tunnetteko itseänne koskaan yksinäiseksi? a) joka päivä, b) kerran viikossa, c) muutamman kerran kuukaudessa, d) harvoin, e) en ollenkaan

Ketä/keitä tapaatte päivittäin?

Mikä teidän toive on muiden ihmisten tapaamiseen eli kuinka usein haluaisitte tavata muita ihmisiä?

2. Onnittelukäynnin toteuttaminen (asiakkaan näkökulma)

Odotitteko, että seurakunnasta tullaan tekemään onnittelukäynti? (halutaan tieto kuinka moni odottaa onnittelukäyntiä)

Miten teihin otettiin yhteyttä seurakunnasta ennen onnittelukäyntiä?

Miltä teistä tuntui, jos tultiin ilmoittamatta onnittelukäynnille?

Mitä mieltä olisitte tervehdyskäynnin tekemisestä syntymäpäivän jälkeen, kun juhlat ovat jo olleet?

3. Ajatuksia onnittelukäynnin tekemisestä: (kotikäynnin merkitsevyys)

Kuka teki seurakunnan onnittelukäynnin?

Kenen toivoisitte tekevän onnittelukäynnin seurakunnasta?

Mitä seurakunnan tekemällä onnittelukäynnillä tehtiin tai toimittiin?

Millaisia ajatuksia heräisi vapaaehtoisen tekemästä onnittelukäynnistä?

4. Kotikäynti/yhteisöllinen tapaaminen (diakoniatyön kehittäminen, yhteisöllisyys)

Mitä ajattelisitte vaihtoehdosta kotikäynnin sijaan, että teidät kutsuttaisiin yhteiseen juhlaan seurakuntaan muiden samanikäisten syntymäpäivää viettävien kanssa?

Voisitteko perustelette vastaustanne?

5. Seurakuntalaisen odotukset ja toiveet: (asiakkaan näkökulma, miten kotona toimitaan)

Millaisia odotuksia teillä oli onnittelukäynnistä?

Miten odotuksenne täyttyivät?

Mitä muutoksia tekisitte, jos saisitte itse päättää seurakunnan onnittelukäynneistä?

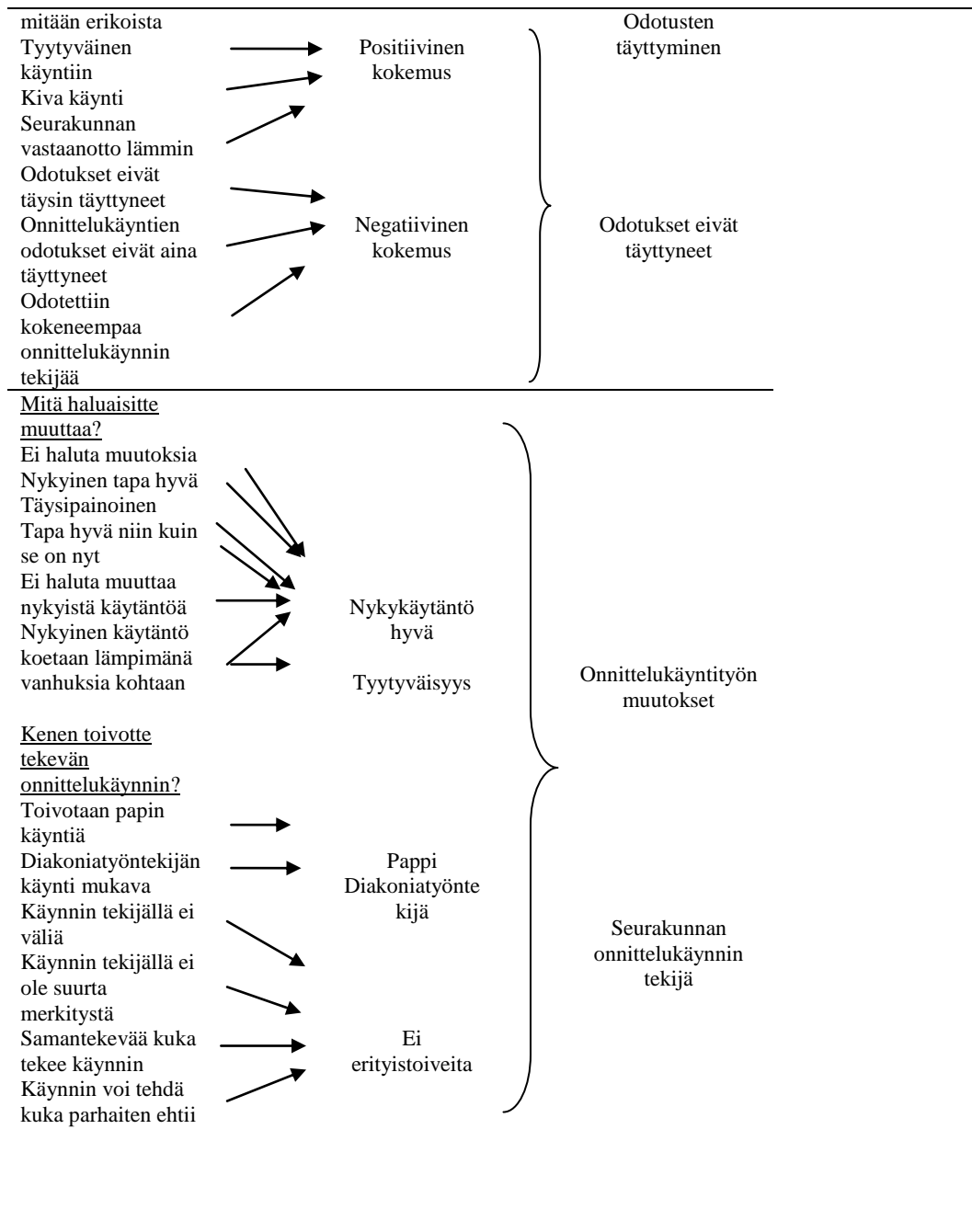
Mitä muuta haluaisitte sanoa tai kertoa?

KIITOS AJASTANNE JA HAASTATTELUSTA!

Liite 2: Haastattelujen koonti

1. Seurakuntalaisten odotuksia onnittelukäyntityöstä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<u>Odotitkeko käyntiä seurakunnasta?</u> Tiedettiin, että tehdään onnittelukäynti Tiedettiin tavasta tehdä onnittelukäynti, koska käyty aikaisemminkin Osattiin odottaa, kun käyty aikaisempina vuosina Onnittelukäyntiä osattiin odottaa Odotettiin kirjaa keromaan käynnistä, että seurakunta muistanut Odotettiin, että tullaan tervehtimään Uskottiin, että tullaan onnittelukäynnille kun oli käyty aikaisemmin, mutta nyt unohdettiin Ei tiedetty tällaisesta tavasta	Traditio Odopus Pettymys Ei odottanut	Seurakuntayhteys Onnittelukäyntiä odotetaan
<u>Millaisia odotuksia oli?</u> Kotiin saa tulla onnittelukäynnille Tiedettiin miten toimitaan Ei odotettu käynniltä mitään erikoista Käynniltä ei odotettu etukäteen mitään erikoista Halutaan jutella Muutaman sanan vaihtoa Välitöntä juttutuokiota Ihmettelyä, että ehditäänkö käydä tervehtimässä yhtä lämpimästi kaikkia seurakuntalaisia, jotka täyttävät vuosia	Ei erityisiä odotuksia Kohtaaminen Positiivinen kokemus	Käynnistä ei suuria odotuksia
<u>Miten odotuksenne täyttyivät?</u> Etukäteen ei ole ollut suuria odotuksia, mutta käynnit aina täyttäneet odotukset Ei odotettukaan	Neutraali kokemus	Odotusten täyttyminen

2. Diakoniatyön kehittämisen lähtökohtana asiakkaan näkökulma onnittelukäyntityössä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<u>Ajatuksia vapaaehtoisen tekemästä onnittelukäynnistä</u> Vapaaehtoistyöntekijä voi tehdä onnittelukäynnin Ei ole väliä kuka tulee tekemään käynnin Ei väliä, pääasia, että saa keskustella Kaikki tuntemattomia, joten ei ole väliä kuka käy Sama asia kun kaikki vieraita Epäily menisivätkö kaikkien luo? Huono käsitys	Vapaaehtoinen Neutraali Kaikki vieraita Negatiivinen	Vapaaehtoinen onnittelukäynnin tekijä
<u>Yksinäisyyden kokemus:</u> Ei yksinäisyyden kokemusta Ei yhtään yksinäinen Ei yksinäinen Ei oikeastaan yksinäinen Ei päästä yksinäisyyden tunnetta pintaan On viihtynyt omassa olossaan Kesällä ei tunne itseään yksinäiseksi ja on puoliso Yhdessä vielä puolison kanssa Harvoin yksinäisyyden kokemuksia Joskus yksinäinen Kyllä	Ei yksinäisyyttä Yhdessä oleminen Yksinäinen	Vuorovaikutusten määrä Yhteistyöverkosto
<u>Ketä tapaa päivittäin:</u> Tavataan omat lapset päivittäin Lasten lapset ja lasten, lasten lapset käyvät hoitamassa asioita ja heiltä apu Tyttären tapaaminen lähes päivittäin Vanhempaa tytärtä lähes päivittäin, puhelimitse joka päivä Naapuri käy auttamassa Naapurista ystävä	Lastenlapset Lapsenenlasten lapset Naapuri	Läheiset ihmiset

3. Onnittelukäynnillä toimiminen asiakkaan näkökulmasta

Pelkistetty ilmaus		Alaluokka	Yläluokka
<u>Miten onnittelukäynnillä toimittiin?</u>			
Kirja postiluukusta	→	Kirja	Lahjan antaminen
Kirjan saaminen lahjaksi	→		
Kukkien saaminen	→	Kukkia	
Muutaman sanan sanominen	→	Kohtaaminen	
Veisataan syntymäpäivää viettävän toive virsi tai hengellinen laulu	→	Laulaminen	Lahjan antaminen
Laulu toiveen esittäminen	→		
Laulun tai virren esittäminen	→		
Kitaralla soittaminen	→	Kitaralla soittamine	Laulun ja musiikin merkitys
Puheen pitäminen	→	Puheen pitäminen	Yhdessä oloa
Keskusteleminen kaikkien vieraiden kanssa yhdessä	→		
Yhdessä oleminen ja jutteleminen kahdestaan	→	Ajan antamiaminen keskusteleminen	Sosiaalinen vuorovaikutus
Istuminen ja jutteleminen kahdestaan	→		
Keskusteleminen	→		
Kyseleminen vierailijalta	→		
Lukeminen saadusta kirjasta	→	Lukeminen	
Kahvin juonti	→	Tarjoilu	
Teen juonti	→		

LIITE 3 Onnittelukäyntityön malli

Syntymäpäivä

Keskustelunaiheita:

Miltä nyt tuntuu?
Mikä syntymäpäivä on jäänyt erityisesti mieleesi?
Miten syntymäpäiviäsi vietettiin lapsena?
Muistatko jonkun erityisen mieluisan syntymäpäivälahjan?

341b Kiitos sulle, Jumalani, George Coles Stebbins 1876i

1. Kii-tos sul-le, Ju-ma - la-ni, ar-mos - ta - si
kai-kes - ta, jo - ta e - lin - ai - ka - na - ni o - len
saa-nut tun-te - a. Kii-tos sul-le kirk-ka - his-ta,
ke-väi - sis-tä päi-vis - tä. Kii-tos myös-kin
ras - ka - his - ta syk-syn syn-kän het-kis - tä.

Psalmi

Iloitse, maa! Kohottakaa
riemuhuuto Herralle!
Palvelkaa häntä iloiten,
tulkaa hänen eteensä
riemuiten.
Tietäkää, että Herra on
Jumala.
Hän on meidät luonut, ja
hänen me olemme,
hänen kansansa, hänen
laitumensa lampaat.
Ps. 100:1–3

1.
Kiitos sulle, Jumalani,
armostasi kaikesta,
jota elinaikanani
olen saanut tuntea.
Kiitos sulle kirkkahista,
keväisistä päivistä.
Kiitos myöskin raskahista
syksyn synkän hetkistä.

2.
Kiitos, että rukoukset
monet, monet kuulit sä.
Kiitos, että pyynnöt toiset
eivät saaneet täytyä.
Kiitos, kun mä hädässäni
avun saan sun kauttasi.
Kiitos, että synneistäni
vapahtavi Poikasi.

3.
Kiitos sulle jokaisesta
elämäni hetkestä.
Kiitos päivän paistehesta
niin kuin pimeydestä.
Kiitos sulle taisteluista,
rististäkin, Jumalain.
Kiitos, että aina muistat,
autat mua tuskissain.

4.
Kiitos sulle kukkasista,
jotka teilläin kukoisti.
Kiitos myöskin ohdakkeista,
jotka mua haavoitti.
Kiitos, että tahdot mulle
elon antaa iäisen.
Kaikesta, oi Herra, sulle
annan ikikiitoksen!

August Ludvig Storm 1891. Suom. Kaarlo J. Rahikainen 1900. Virsikirjaan 1986

Raamatunluku

Fil. 4:6–7

Älkää olko mistään huolissanne, vaan saattakaa aina se, mitä tarvitsette, rukoillen, anoen ja kiittäen Jumalan tietoon. Silloin Jumalan rauha, joka ylittää kaiken ymmärryksen, varjelee teidän sydämenne ja ajatuksenne, niin että pysytte Kristuksessa Jeesuksessa.

1. Tess. 5:16–24

Iloitkaa aina. Rukoilkaa lakkaamatta. Kiittäkää kaikesta. Tätä Jumala tahtoo teiltä, Kristuksen Jeesuksen omilta. Älkää sammuttako Henkeä, älkää väheksykö profetoimisen lahjaa. Koetelkaa kaikkea ja pitäkää se mikä on hyvää. Pysykää erossa kaikesta pahasta. Itse rauhan Jumala pyhittääkoon teidät kokonaan ja varjelkoon koko olemuksenne, teidän henkenne, sielunne ja ruumiinne, niin että olette nuhteettomat Herramme Jeesuksen Kristuksen tullessa. Hän, joka teitä kutsuu, on uskollinen ja pitää lupauksensa.

Rukous

Rakas taivaallinen Isä. Me kiitämme sinua ajasta, jonka olet antanut meille. Kiitämme menneistä vuosista ja tästä päivästä. Kiitos elämän lahjoista ja huolenpidostasi. Kiitos aurinkoisista ja hyvistä päivistä, kiitos myös vastoinkäymisistä ja murheista, joihin olet kätkenyt läsnäolosi ja siunauksesi. Kiitos läheisistä ihmisistä, perheestä ja ystävistä. Ole kanssamme joka päivä. Rohkaise meitä aina turvautumaan sinuun ja etsimään voimaa sanastasi. Jumala, me kiitämme siitä, että Jeesuksessa Kristuksessa armon ja rakkauden lähde on ehtymätön. Hoida ja virvoita meitä armollasi. Kuule meitä Poikasi nimessä.

332a Herraa hyvää kiittäkää

Heinrich Albert 1640 / Ruotsissa 1820

1. Her - raa hy - vää kiit - tä - kää, i - loi -
ten y - lis - tä - kää, luo - dut kaik - ki
lau - la - kaa Luo - jan suur - ta kun - ni - aa!

1.
Herraa hyvää kiittäkää,
iloiten ylistäkää,
luodut kaikki laulakaa
Luojan suurta kunniaa!

2.
Pyhät, suuret, korkeat
työnsä on ja oikeat,
suuri herrautensa
maassa on ja taivaassa.

3.
Kiitos Jumalallemme
soikoon sydämeistämme
virsin, lauluin, psalttarein,
harpuin, huiluin, kantelein.

4.
Kaikki, joissa henki on,
kiittämään jo tulkohon
Herraa hyvää riemulla,
halleluja halulla!

”Rakastava sydän säilyy aina
nuorena”
”Etsi aina auringonvaloa, jonka
Luoja
päiviisi lähettää”
”Syntymäpäivät ovat juhlia ja
lahjoja, jotka aika meille antaa.

